

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO EKONOMISKO ATTIECĪBU KATEDRA

Bakalaura studiju programma Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija

Brīvo Ekonomisko Zonu Ietekme uz Latvijas Reģioniem

Free economic zones impact on the Latvian regions

BAKALAURA DARBS

Autors: *Igors Sorokins*

Studenta apliecības Nr.: 09041

Darba vadītāja: docente Ilona Baumanne – Vītoliņa

RĪGA 2013

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba nosaukums: „Brīvo ekonomisko zonu ietekme uz Latvijas reģioniem”.

Dotā darba mērķis- izzināt kas ir Brīvas ekonomiskās zonas, izpētīt Latvijas Brīvo ekonomisko zonu ietekmi uz reģioniem.

Bakalaura darbs sastāv no trim daļām. Pirmajā daļā ir veikts pētījums par Brīvo ekonomisku zonu attīstību un teoriju par BEZ. Otrajā daļā ir izpētītas Latvijas brīvās ekonomiskās zonas. Darba pētnieciskajā daļā autors izpēta RSEZ darbību reģionā, veikta ekspertu anketēšana, savākti un analizēti dati. Nobeigumā izdarīti secinājumi un priekšlikumi.

Darbs sagatavots latviešu valodā, izklāstīts uz 74 lpp, ieskaitot 6 attēlus un 5 tabulas, kā arī 3 pielikumi un tika izmantoti 42 literatūras un informācijas avoti.

Atslēgvārdi: BEZ, SEZ, Ārvalstu tiešās investīcijas, Ostas un Rēzeknes speciāla ekonomiskā zona.

Abstract

Theme of bachelor paper: Free economic zones impact on the Latvian regions.

The aim of the given paper- to investigate Latvian free economic zones and their positive influence on region.

Bachelor paper consists of three chapters. In the first chapter there is research about FTZ development and theory about FTZ. In second chapter author researches Latvian free economic zones. In the third chapter author investigates RSEZ activity in Rēzekne region, made specialist questionnaire, collected information and made the analysis of the results. At the end of the bachelor author made conclusion and propositions.

Bachelor paper is in Latvian, it includes 74 p, including 6 images, 5 tables, 4 attachments and 42 information source.

Keywords: Free economic zones, Free trade zones, Special economic zones, investment, harbour, FDI foreign direct investments, Rezekne Special Economic Zone.

Saturs

Apzīmējumu saraksts	5.lpp
Ievads	6.lpp
1. Brīvās ekonomiskās zonas attīstība un to darbības izvērtēšana	8. lpp
1.1. Brīvo ekonomisko zonu vispārīgie pamati.....	8. lpp
1.2. Brīvo ekonomisko zonu rašanās iemesli.....	12.lpp
1.3. Brīvo ekonomisko zonu dažādība un galvenās iezīmes.....	17.lpp
1.4. Pasaules pieredze Brīvo ekonomisko zonu veidošanā un funkcionēšanā.....	29.lpp
2. Brīvās ekonomiskās zonas Latvijā.....	38.lpp
2.1. Latvijas brīvo ekonomisko zonu tiesiskais pamatojums.....	38.lpp
2.2. Liepājas speciālā ekonomiskā zona.....	39.lpp
2.3. Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona.....	41.lpp
2.4. Rīgas brīvosta.....	50.lpp
2.5. Ventspils brīvosta.....	52.lpp
3.. Brīvo ekonomisko zonu ietekme uz reģioniem.....	55.lpp
3.1. RSEZ darbības analīze reģionā.....	55.lpp
Secinājumi un priekšlikumi	65.lpp
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	67.lpp
Pielikumi.....	71.lpp
1. Pielikums	
2. Pielikums	
3. Pielikums	

Apzīmējumu saraksts

- BEZ – Brīvās ekonomiskās zonas
- BMZ- Brīvās muiņas zonas
- BZ- Brīva zona, Brīvostu zona
- SEZ- Speciāla ekonomiskā zona
- ERZ- Eksporta ražošanas zona
- TIZ- Tehniskas ieviešanas zona
- RSEZ- Rēzeknes speciāla ekonomiska zona
- LSEZ- Liepājas speciāla ekonomiskā zona
- PTO- Pasauls Tirdzniecības organizācija
- NAFTA- Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības līgums
- NAFTAZ- Nacionālo brīvās tirdzniecības zonu asociācija
- PB- Pasauls Banka
- SIA- Sabiedrības ar ierobežotu atbildību
- AS- Akciju sabiedrība
- ĀTI- ārvalstu tiešās investīcijas
- LR- Latvijas Republika
- ASV- Amerikas Savienotas valstīs
- LVL- Latvijas lats

Ievads

Viens no galvenajiem nosacījumiem jebkuras valsts veiksmīgai ekonomiskajai attīstībai ir investīciju piesaiste. Tieši investīciju piesaiste var nodrošināt valsts ekonomikas atlabšanu, ieviešot jaunas aktivitātes ekonomikā un radot jaunas darbavietas. Investīciju piesaistei ir ļoti svarīgi izveidot valstī labu juridisko un ekonomisko vidi ienākošai uzņēmējdarbībai.

Viens no valsts izmantotiem investīciju piesaistes instrumentiem ir Brīvo ekonomisko zonu (BEZ) un Speciālo ekonomisko zonu (SEZ) veidošana (Latvijā pastāv tikai divi veidi - Brīvostas un Speciālās ekonomiskās zonas), tās ir atsevišķi izdalītas teritorijas, kurās valdība piedāvā noteiktos nodokļu atvieglojumus un atlaides uzņēmējiem.

Zinātnieki, pētnieki un ekonomisti cenšas padziļināti izpētīt Brīvās ekonomiskās zonas un to ietekmi uz valsti, kurā darbojas BEZ vai SEZ. Pasaulē un Latvijā ir ļoti daudz BEZ darbības pozitīvās ietekmes piemēru (viens no biežāk minētiem piemēriem ir Šenonas Brīva ekonomiskā zona Īrijā). Diemžēl pasaulē vēl nav izstrādāta vienota BEZ koncepcija, jo nav vienotās, apkopotās klasifikācijas un definīcijas. Latvijā ir četras Brīvās ekonomiskās zonas: divas brīvostas (Rīgā un Ventspilī) un divas Speciālās ekonomiskās zonas (Rēzeknē un Liepājā). Šīs Brīvās ekonomiskās zonas tika izveidotas ar mērķi veicināt reģionālo attīstību. Kā liecina pēdējās ziņas, Saeima pieņēma izmaiņas SEZ likumos, tādējādi pagarinot divu Latvijas SEZ darbību līdz 2035. gadam¹, tas pierāda to, ka BEZ, šajā gadījumā arī SEZ, darbojas veiksmīgi, un ES atbalsta Latviju šo instrumentu izmantošanā un investoru piesaistē. Atliek tikai veikt tādu darbību, lai šīs BEZ, mūsu gadījumā SEZ, būtu konkurētspējīgas pasaules tirgū, kā arī ārvalstu un Latvijas investoriem būtu pārliecība par to, ka šie instrumenti reāli darbojas un valdība tiešām atbalsta tos uzņēmējus, kas uzsāk savu darbību. Tikpat svarīgi ir izpētīt, kā investori izmanto valsts dotās iespējas un nodokļu atlaides, kā arī to, vai šo uzņēmumu darbība ir vērsta tikai uz peļņas gūšanu vai tomēr gūstot peļņu, tie palīdz arī reģiona attīstībai .

Bakalaura darbā izvirzītā hipotēze – Latvijas Speciālās ekonomiskās zonas ir reģionu attīstību veicinošs instruments.

Darba mērķis ir izpētīt Liepājas Speciālās ekonomiskās zonas un Rēzeknes Speciālās ekonomiskās zonas darbības ietekmi uz reģioniem, to perspektīvas un problēmas.

¹ *Speciālās ekonomiskās zonas un brīvostas*, [tiešsaiste]. Latvijas Republikas Saeimas mājaslapa –[skatīts 1.05.2013]. Pieejams: http://www.saeima.lv/steno/alf_rad/11saeima/Specialas_ekon_zonas_un_brivostas.htm

Darba uzdevumi:

- Izprast BEZ būtību un to īpatnības
- Iepazīties ar teorētisko literatūru par BEZ
- Izprast BEZ kā ekonomisko instrumentu valsts ārējās un iekšējās politikas veidā
- Izpētīt BEZ un SEZ radīšanas vēsturi Latvijā
- Izpētīt BEZ un SEZ darbību
- Analizēt BEZ un SEZ dalību reģiona ekonomiskajā attīstībā
- Veikt secinājumus par darbā veiktajiem izpētes rezultātiem

Darba pirmajā daļā tiek veikta vispārīgo BEZ pamatu izpēte. Tiek izpētīti BEZ rašanās iemesli, jo tie dod priekšstatu par valsts ekonomisko politiku. Tādēļ autors aplūko brīvo ekonomisko zonu dažādību un galvenās iezīmes, jo eksistē pārāk daudz BEZ veidu un ekspertu viedokļu par to īpašībām, funkcijām un darbības īpatnībām. Papildus tam arī tiek aplūkota Pasaules pieredze Brīvo ekonomisko zonu veidošanā un funkcionēšanā. Darba otrajā daļā tiek apskatītas BEZ un SEZ, kuras darbojas Latvijā, to darbība, likumdošana un attīstības vīzijas. Darba pētnieciskajā daļā, autors veiks RSEZ ekonomisko faktoru izpēti un RSEZ ietekmi uz reģiona attīstību, izanalizējot darbojošos uzņēmumu apgrozījumu, investīciju apjomu, radīto darba vietu skaitu un to daļu no kopējiem ekonomiskajiem faktoriem Latgales un Rēzeknes reģionā. Darba teorētiskā bāze ir veidota izmantojot grāmatas, kuras aplūko Brīvo ekonomisku zonu darbības pieredzi pasaules valstīs, un to valstu ekonomiskās politikas teorētiskos pamatus, ka arī tiek aplūkoti zinātniskie raksti, žurnāli, ekonomikas ministrijas atskaites, Latvijas BEZ un SEZ ekonomiskie rādītāji. Darba pētnieciskajā daļā autors analizēs izmantotos statistikas datus, kuri ir iegūti no Latvijas centrālās statistiskās pārvaldes, Ekonomikas ministrijas datiem, p/ i „RSEZ pārvalde” datiem, Latvijas bankas un citu institūciju mājaslapām.

Bakalaura darba pētīšanai darba autors izmantoja kvalitatīvas un kvantitatīvas metodes. Darba autors veica monogrāfisko analīzi, grafisko analīzi, statistisko datu apkopošanu un ekspertu intervijas.

Autors saskārās ar datu ierobežotību un faktu, ka daudziem datiem bija ierobežota piekļuve un daudzās datu pozīcijas netiek atjauninātas. Papildus tam var piebilst, ka bija jūtams zinātniski pētniecisko materiālu trūkums sakarā ar šo tēmu, vienīgais pieejams

materiāls latviešu avotos ir Viktorijas Raņķevicas promocijas darbs par Brīvām ekonomiskām zonām Latvijā un to reģionālo ietekmi.

1. BRĪVAS EKONOMISKAS ZONAS ATTĪSTĪBA UN TOS DARBĪBAS IZVĒRTĒŠANA

1.1. Brīvo ekonomisko zonu vispārīgie pamati

Brīvo ekonomisko zonu veidošana tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajiem atvērtās un liberālās ekonomikas realizācijas principiem. To funkcionēšana ir saistīta ar ārējās ekonomiskās darbības liberalizāciju un aktivizāciju. Brīvo ekonomisko zonu ekonomikai ir raksturīga augstas pakāpes atvērtība ārējai pasaulei, kā arī iekšējām un ārējām investīcijām labvēlīgs muitas un nodokļu režīms.

Brīvās ekonomiskās zonas, kā nacionālās ekonomikas teritoriāli ekonomiskā apakšsistēma, var paaugstināt tās attīstības efektivitāti, piesaistot nepieciešamas investīcijas.

BEZ ne tikai piesaista investīcijas, kuras tiek izmantotas reģionu ekonomisko procesu aktivizācijā. BEZ veidošana ir saistīta arī ar tādiem svarīgiem aspektiem, kā ekonomisko zonu pārveidošana jaunu saimnieciskās darbības metožu izmēģināšanas poligonos, kas veicina reģiona ekonomisko radītāju uzlabošanu un nodarbinātības pieaugumu.

Daudzi veiksmīgie un neveiksmīgie BEZ veidošanas piemēri tiek vērtēti pēc izvēlētajā valsts pārvaldes modeļa racionalitātes. BEZ veiksmīgai funkcionēšanai ir jāizstrādā metodoloģiskie principi un pārvaldes modelis, kas ņemtu vērā visu faktoru kopumu. Zināmo iemeslu dēļ pārvaldei ir sava specifika BEZ veidošanā. Stāvoklis pasliktinājies arī tādēļ, ka BEZ pārvaldes jautājumi netika pietiekami izpētīti, kā arī netika precīzi noformulētas rekomendācijas to izstrādei un strukturālo investīciju politikas īstenošanai.²

Pēdējā laikā BEZ attīstība kļuvusi par vienu no jaunākām pasaules ekonomikas parādībām. Brīvo ekonomisko zonu veidošanas vēsturē ir zināmas divas konceptuālas metodes - teritoriālā un funkcionālā.

Neskatoties uz to, ka šo metožu pamatā ir viens un tas pats princips, kas ļauj piešķirt priekšrocības saimnieciskajam režīmam, starp tām pastāv ievērojamas atšķirības, kuras nosaka to izvēli. Saskaņā ar pirmo pieeju, nodokļu atvieglojumus izmanto uzņēmumi un organizācijas, kuras atrodas speciālajā teritorijā.

Pirmās pieejas realizācijas piemērs ir Ķīnas Brīvās ekonomiskās zonas. Otrās pieejas

² **Ивченко, В. В.** *Свободные экономические зоны в зарубежных странах и России*. Москва: ИНФРА-М, 2003. – с. 85

rezultātā radušas „punktu” zonas, kuras pārstāv atsevišķi uzņēmumi, tā saucamās ofšora firmas un „duty free” veikali.

Iepriekšminēto metožu izvēle ir atkarīga no konkrētiem uzdevumiem, kuri jāatrisina brīvo ekonomisko zonu veidošanas laikā. Teritoriālā pieeja vairākumā gadījumu tiek realizēta tad, kad jāatrisina noteiktā reģiona attīstības problēmas, bet funkcionālā pieeja tiek īstenota tad, kad notiek pamatīgā ekonomikas struktūras reformēšana kopumā vai tās atsevišķās jomās.

Funkcionālajai pieejai ir raksturīga pielāgošanās spēja, jo tā dod iespēju izveidot tā saucamās „punktu” zonas, kuras pārstāv atsevišķas firmas. Ņemot vērā šo īpašību, šī pieeja ir ērtāka investoriem, bet realitātē dominē teritoriālā pieeja.

Tādējādi, būtu jāatzīmē, ka Brīvo ekonomisko zonu veidošana ir visai iedarbīgs instruments atsevišķu teritoriju un reģionu ekonomikas attīstībā. Pārsvārā, Brīvo ekonomisko zonu veidošana un attīstīšana ir orientēta uz konkrētu, prioritāro ekonomisko uzdevumu risināšanu, stratēģisko programmu un produktu realizāciju.

Joprojām tiek pieņemti daudzi lēmumi par jauno BEZ veidošanu, un tāpat kā iepriekš tie ir tīri deklaratīvi, bez konceptuālās pieejas nodrošinājuma un realizācijas mehānisma. Finālā paliek nerealizēta galvenā ekonomiska ideja, pamatojoties uz kuru tika veidotās brīvas ekonomiskās zonas - uzņēmējdarbības stimulēšana ar investīciju klimata liberalizācijas izlasi.³

Līdz ar to uz BEZ organizāciju vērsta darbība veicina vairāku prioritāro valsts problēmu, ekonomikas stabilizācijas un pieauguma jautājumu risināšanu, kā arī ārējās ekonomiskās darbības un starptautisko kontaktu attīstību.

Svarīgāko politikas virzienu kontekstā ir jāveido droša tiesību bāze BEZ veidošanai un funkcionēšanai, skaidra koncepcija par Brīvas ekonomiskās zonas lomu reģionu ekonomikā. BEZ darbība ir jāreglamentē ar skaidri noformulēto likumu, nevis ar izpildvaras lēmumiem, kuri nemitīgi mainās.

Joprojām ir aktuāla BEZ mērķu izvirzīšana, jo nav skaidri noformulēti BEZ veidošanas mērķi, kuri nebūtu pretrunā ar reģionu interesēm. Ļoti daudzi uzņēmēji parasti saskata tikai šādas zonas tūlītējas priekšrocības, t.i. perspektīvu saņemt atvieglojumus, pilnīgi vai daļēji saņemot nodokļu atlaides. Daudzi uzskata, ka Brīvās ekonomiskās zonas ļaus atbrīvoties no problēmām, kuras bez to palīdzības nav iespējams atrisināt: slikts infrastruktūras stāvoklis, ražošanas sabrukums, bezdarbs un smags sociālais stāvoklis. Bet tajā pašā laikā viņi neiedziļinās jautājumā, kas ar savu kapitālu atnāks brīvajā ekonomiskajā zonā, kura atrodas tādā stāvoklī.

³ **Зименков, Р. И.** *Свободные экономические зоны*. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – с. 224

Starp citu, kā jau tika minēts iepriekš, BEZ esošai nodokļu atlaižu sistēmai ir jākalpo par šī reģiona salīdzinošo priekšrocību realizācijas instrumentu, nevis par mehānismu, kurš kompensē trūkumus vai attīstības faktoru neesamību. Ja iet runa par Latvijas brīvajām ekonomiskajām zonām, tās var piesaistīt ārvalstu investorus nevis ar fiskālo atvieglojumu lielumu un pat ne ar lēta darbaspēka piedāvājumu, bet drīzāk ar ģeogrāfisko stāvokli un perspektīvu iekarot Krievijas un Āzijas tirgus.

Pretendentiem uz Brīvo ekonomisko zonu veidošanu nav jēgas censties pārņemt savā jurisdikcijā pēc iespējas lielākus zemes gabalus, ir jāsaprot, ka arvien lielāka teritorija ir sliktāka zonas uzņēmējdarbības panākumu ziņā. It īpaši ir aktuāla problēma, kas ir saistīta ar BEZ labiekārtošanas saprātīgu pamatiegulējumu ierobežošanu, ņemot vērā asi izjūtamu investīciju līdzekļu trūkumu.

Būtu jāpiebilst, ka BEZ veidošanas problēmu risināšanai ar mērķi nodrošināt reģiona ekonomikas efektīvu funkcionēšanu ir jābūt kompleksai pieejai. Ir jāievēro zonas efektīvas funkcionēšanas principi un BEZ veidošanas laikā izvirzīto mērķu realizācija, lai tās nekļūtu par kontrabandas pārkraušanas punktiem un par kriminālās darbības centriem.

Brīvo ekonomisko zonu organizācijas svarīgs mērķis ir reģiona ekonomikas veicināšana vai konkrētās ražošanas nozares stimulēšana. Taču BEZ veidošanas vēsturē ir bijuši precedenti, kad BEZ kalpoja par ekonomikas modernizācijas reģionālo metodi apstākļos, kad ekonomika pāriet no administrēšanas uz tirgus principiem.

Novērtējot BEZ veidošanas ietekmi uz reģionālas ekonomikas attīstību, ir jāņem vērā labvēlīgs investīciju klimats, kas ietver sevī muitas, finanšu, nodokļu atvieglojumus un atlaides. Visas iespējamās privilēģijas ir instruments, izmantojot kuru var realizēt reģiona noteiktās priekšrocības, bet nekādā gadījumā ar tām nedrīkst mēģināt kompensēt trūkstošus attīstības faktorus. Nodokļu atlaides nav noteicošais faktors vai stimulē investīciju piesaistei. Mūsdienā BEZ izplatīšanās mērogā par svarīgākiem faktoriem uzņēmējiem kļūst investīciju garantijas, infrastruktūras kvalitāte un administratīvo procedūru vienkāršums. Viens no noteicošajiem momentiem bija un paliek politiskā stabilitāte BEZ bāzēšanās valstī.

BEZ ir pierādījušas savu efektivitāti daudzās pasaules valstīs. Taču būtu jāmin, ka pastāv daudzi dažādi faktori, kuri bremsē to funkcionēšanas procesu. Parasti tie ir visu veidu organizatoriskie jautājumi, sarežģītas ārvalstu kapitāla reģistrācijas procedūras, pietiekamo materiālo resursu trūkums, politiskie un ekonomiskie iemesli, kā arī dažādi destruktīvie faktori.

Brīvās ekonomiskās zonas jūtami iespaido ne tikai atsevišķa reģiona ekonomiku, bet arī visu nacionālo ekonomiku. Pirmkārt, kontaktējoties ar ārvalstu investoriem, pašmāju firmu

vadītāji paaugstina to tehnoloģisko un pārvaldes līmeni līdz ārzemju līmenim. Otrkārt, BEZ nodrošina „apmācības efektu” nacionālajiem kadriem. Treškārt, BEZ ir izšķiroša nozīme, paātrinot valsts ekonomikas pāreju no slēgtā uz atvērto ekonomikas veidu.

Par veiksmīgas un efektīvas BEZ funkcionēšanas pamatu kalpo, no vienas puses, laba sākumstadiju plānošana un attīstība, bet no citas- elastīga pārvaldīšana. Nemitīgi mainās ekonomiskā situācija, kurā ir konkurence starp Transnacionālajām korporācijām, valūtu kursu svārstību ietekme uz BEZ attīstību un atbilstošas adekvātas reakcijas uz šīm izmaiņām.

BEZ veidošanas sociāli ekonomiskais labums ir acīmredzams un pietiekoši nozīmīgs. Svarīgs BEZ darbības aspekts ir tas, ka tās strādā ne tikai pasaules tirgu labā, bet arī iekšējo (reģionālo) tirgu labā.

BEZ organizācijai ir ievērojama nozīme reģiona uzņēmējdarbības atdzīvināšanā vai uzmanības akcentēšanā uz nozaru attīstības. Bez tam, BEZ dibināšana parasti ir saistīta ar ievērojamiem kapitāla ieguldījumiem un turpmākiem būtiskiem valsts mēģinājumiem tos attīstīt. Bez stingri noteiktā centralizētā atbalsta tās praktiski nav dzīvotspējīgas.⁴

BEZ, kā „ekonomiskās izaugsmes punkti”, piesaista ārvalstu kapitālu ar nodokļu atvieglojumiem, garantijām par normatīvās bāzes nemainīšanu, kā arī birokrātisko procedūru vienkāršošanu un uzticamību drošībai. Šīs zonas tiešā un netiešā veidā labvēlīgi ietekmē reģiona ekonomiku. Tās veido reģiona imidžu, rada jaunas darbavietas ar iespēju apgūt jaunas tehnoloģijas un jauno ražošanas kultūru. Pie izdevīguma var attiecināt arī pārskaitījumus budžetā, iespēju saņemt mūsdienīgus lietišķus pakalpojumus starptautiskajā līmenī, importa aizstājēj preču ražošanu, eksporta palielināšanu, augstus teritorijas attīstības tempus, kurus nodrošina jaunizveidota BEZ.

Par vienu no svarīgākajiem momentiem, kurš jāņem vērā, veidojot Brīvo ekonomisko zonu, tiek uzskatīts ārvalstu investīciju izvēles virziens. Acīmredzami, ka investīcijas var nest pozitīvo rezultātu, ja tās tiek vērstas uz visu bāzes nozaru tehnisko modernizāciju un, protams, ja tās iederēsies valsts fundamentālās ekonomikas pārveidošanas programmās un saimniecības struktūras pārveidošanā.

Mērķi un to iegūšanas veidi, uz kuriem var balstīties BEZ veidošanas laikā, parasti, visiem ir vienoti.

BEZ izveidošanas procesam ir jākļūst par ekonomikas modernizācijas un ārvalstu investīciju piesaistes instrumentu, nevis par līdzekli apslēpto atsevišķu (lobiju) grupu subsidēšanai un par iespēju sākotnējā kapitāla uzkrāšanai, kas vēlāk aizplūdis ārvalstīs. Ir

⁴ Комаров, В.В. *Зоны свободной торговли*. Москва: Финансы и статистика, 2004. – с 85

svarīgi radīt tādus nosacījumus, lai priekšrocību režīmi tiktu piemēroti ar mērķi stimulēt jaunās saimniecisko metožu formas un ārējo ekonomisko sakaru attīstību, kas nodrošinātu reģiona tehnisko progresu, nevis ar mērķi piešķirt atvieglojumus atsevišķiem uzņēmumiem, nozarēm vai teritorijām.⁵

Atbilde uz jautājumu par reģiona ekonomiskās funkcijas efektivitātes paaugstināšanos pēc brīvās ekonomiskās zonas izveidošanas reģiona teritorijā var būt pozitīva. Taču nav apšaubāms tas fakts, ka efektīva ekonomiskās mijiedarbības formu realizācija ir iespējama tikai, ievērojot virkni nosacījumu. Tas, protams, ir skaidrās koncepcijas izveidošana federālajā līmenī (lielvalstīm), kas ņemtu vērā gan valsts kopējās intereses, gan reģionu intereses. Viens no BEZ pamatdarbības punktiem ir izveidot skaidru likumdošanas bāzi, pamatojoties uz kuras BEZ varētu veiksmīgi funkcionēt. Ir jānodrošina valsts valdības pārstāvju garantijas tam, ka daļa budžeta līdzekļu tiks veltīta BEZ infrastruktūras attīstībai, paturot prātā to, ka reģions negūs tūlītēju efektu, bet reālais labums tiks saņemts tikai perspektīvā. Speciālās komitejas/padomes, kā institūcijas, radīšana, lai šī institūcija kontrolētu gan BEZ veidošanas procesus, gan BEZ darbību un saistības pret valsti (līdzekļu izmantošanu, taisnīgu vidi, korupcijas shēmu neizmantošanu), arī ir viens no BEZ veiksmīgas funkcionēšanas nosacījumiem. Ļoti svarīgi izveidot tādus apstākļus, kas varētu piedāvāt ārzemju investoriem labākus uzņēmējdarbības nosacījumus nekā citās valstīs.

Iepriekšminēto noteikumu vidū nav tādu nosacījumu, kurus nav iespējams izpildīt. Visas problēmas, kuras rodas, veidojot BEZ, un pēc tam BEZ funkcionēšanas laikā, var atrisināt, iesaistot dialogā visas ieinteresētās puses.

BEZ ir viens no veiksmīgākajiem ārzemju investoru piesaistes instrumentiem un spēcīgākais katalizators ārējo sakaru un reģiona ekonomikas attīstībai. Bet lai gūtu visus labumus, to izveidošanas politikai ir jābūt pārdomātai un secīgai.

Tādējādi, Brīvo ekonomisko zonu izveidošana nosaka efektīvu ekonomisko procesu funkcionēšanu, kas nodrošina eksporta apjoma pieaugumu, nodarbinātības līmeņa paaugstināšanu, rūpniecības modernizāciju un paātrinātu jauno tehnoloģiju apgūšanu. Visi šie BEZ panākumi nodrošina interesi, kuru daudzas valstis izrāda, veidojot savās teritorijās BEZ.

1.2. Brīvo ekonomisko zonu rašanās iemesli

Pirmā dokumentāli ierakstīta Brīvā zona tika pasludināta 166. gadā pirms mūsu ēras, ar

⁵ **Зименков, Р. И.** *Свободные экономические зоны*. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – с. 28

Grieķijas valsts valdības lēmumu un ar domu veicināt tirdzniecību Delos salā.⁶ Tā tirgotāji, kuri ieradās Delos salā, tika atbrīvoti no nodokļiem, nodevām un administratīvo formalitāšu izpildes. Delos sala kļuva par pirmo Brīvās tirdzniecības zonu un gandrīz gadsimta laikā spēlēja ievērojamo lomu austrumu un rietumu tirdzniecībā.

Neskatoties uz to, par BEZ pirmā etapa attīstības posmu ir jāuzskata XVI gadsimta pirmā puse, kad 1547. gadā Livorno pasludināja par brīvās tirdzniecības pilsētu un tirgotāji ieguva tiesības tirgot, nemaksājot nodokļus.

Lai cīnītos pret Eiropas valstu stingro muitas režīmu, muitas procedūru sarežģītību un augstām nodevām, gadsimta vidū tādās ostu pilsētas kā Genuja, Venēcija un Marseļa izveidoja pirmos „porto-franko” rajonus. „Porto-franko” teritorija tika nodalīta no pārējās pilsētas teritorijas ar speciālo muitas robežu. Preču plūsma starp „porto-franko” un ārvalstīm bija brīva, tas ir bez muitas formalitātēm un muitas nodevām. Ja prece tika pārvietota savas valsts ietvaros, tad darbojās parastais muitas režīms. Šādās teritorijās intensīvāk attīstījās ražošana, aktivizējās tranzīta pārvadājumi, iedzīvotājiem tika piegādātas preces, kuras netika ražotas šajā valstī, kā arī tika radītas jaunas darbavietas.

Ar laiku „porto-franko” aizvietoja tāds jēdziens, kā „brīvostas”. Atšķirībā no sava priekšteča, „brīvostas” teritorijā netika atļauta ar preču ekspluatāciju, apsardzi un lietošanu nesaistīto personu uzturēšanās, no kurām netika iekasēta nodeva. Importējot preces no „brīvostām” uz valsts teritoriju, muitas nodevas tika iekasētas parastajā kārtībā. „Brīvostu” statusu ieguva Hamburga, vecās Hanzas savienības pilsētas – Lībeka, Danciga (mūsdienu Gdaņska), tādās plaši pazīstamas ostas, kā Genuja un Marseļa, kā arī mūsu tuvākais kaimiņš, Krievija - Odessa, Vladivostoka, Batumi.

Šāds „brīvostu” zonu veids darbojas līdz šai dienai un savu aktualitāti nav zaudējis. Pēc aptuveniem datiem, pašlaik pasaulē darbojas ap 400 nelielo brīvostu, kuri kalpo tranzīta vajadzībām, preču pārkraušanai un tirdzniecībai.

19.gadsimta beigām un 20. gadsimta sākumam ir raksturīgi būtiski atklājumi zinātniski tehniskajā jomā, kuri paveica ražošanas procesa revolūciju un nodrošināja ievērojamo ekonomisko lejupslīdi iepriekš strādājošās nozarēs daudzos pasaules reģionos. Līdz ar to padziļinājās arī starptautiskā darba nodalījums, pieauga kapitāla izvešanas apjomi. Ārējie ekonomiskie sakari ietvēra sevī ne tikai tirdzniecību, bet arī citas darbības jomas. Šie nosacījumi nodrošināja otrā etapa sākumu, t.i. Brīvo ekonomisko zonu attīstību.

⁶Зименков Р.И. *Свободные экономические зоны*. Москва, изд-во ЮНИТИ-ДАНА, 2005, 5 с.

Meklējot izeju no ekonomiskās krīzes (lejupslīdes) atsevišķām teritorijām un nozarēm, viena eksperimenta laikā tika izmantota brīvostu darbības pieredze. Šīs koncepcijas pamatā bija ideja par to, ka ieinteresētiem uzņēmējiem tika piešķirtas dažādas nodokļu atlaides.

- Sašaurinājās viņu reglamentācija no valsts iestāžu puses;
- Tika atļauta dažādu bankas un apdrošināšanas operāciju veikšana, ko parasti aizliedza likums, piemēram, atļāva operācijas ar jebkuru valūtu, lietišķas attiecības ar kontrahentiem, kuri atradās ārpus zonas utt.

Šādi pasākumi veicināja ražošanas, tirdzniecības un servisa darbības aktivizēšanos.

Mainījies uzņēmējdarbības saturs un būtība šādos veidojumos. Kopā ar komercdarbību tiek atļauta preču apstrāde un ražošana, tiek veidotas speciālas ražotnes. Šie pasākumi veicināja jauno darbavietu radīšanu, nodrošināja iedzīvotāju nodarbinātību un peļņas palielināšanos. Vēlāk uz to bāzes tika veidotas „brīvās eksporta un ražošanas zonas”, kurās uzņēmējdarbība tika orientēta uz eksporta potenciāla attīstību un eksporta preču ražošanas paplašināšanu.

Trešais posms, t.i. brīvo ekonomisko zonu attīstība, sākās XX gadsimtā un tam ir raksturīgs kārtējais zinātniski tehniskās revolūcijas vijums, ar atklājumiem un jauno zinātnes un tehnikas sasniegumu realizāciju, kā arī daudzu jaunu neatkarīgu valstu rašanās antikoloniālās cīņas rezultātā.

Šajā attīstības posmā plaši izplatījās „brīvās eksporta un ražošanas zonas”, bet tām piemita jauns organizācijas un funkcionēšanas raksturs. Par šī posma pirmsācēju kļuva Īrija, kura 1959 gadā izveidoja šādu zonu Šenonas lidostas tuvumā, izmantojot zinātniski tehniskā potenciāla nacionālo bāzi. No tiem laikiem jaunais „Brīvo eksporta un ražošanas zonu” veids guva visai lielus panākumus, paplašinoties pārsvarā attīstošajās valstīs.

Šo zonu raksturīga īpašība ir tas, ka balstoties uz tiesiskajiem atvieglojumiem, valūtas un finanšu režīma izmantošana šo zonu ietvaros tiek nodrošināta, attīstot uz eksportu orientētu ražošanu, piesaistot šim pasākumam vietējos (valsts, reģionālos, privātos) un ārvalstu resursus tiešo un netiešo investīciju veidā, peļņu no rūpnieciskās produkcijas eksporta, moderno tehniku un tehnoloģijas.

Sākoties XX gadsimta 80. gadiem, jauna veida „Brīvo eksporta un ražošanas zonu” skaits 120 pasaules valstīs pieauga līdz 300.⁷

⁷ Андреев В. О законодательной базе создания и функционирования СЭЗ в России. Внешняя торговля. — 1995. — № 1 с. 11

Zinātniski tehniskā progresa augsti tempi noteica to izdalīšanu atsevišķā grupā. Parādījās Tehniskās Ieviešanas zonas, kas noteica jauno terminu rašanos speciālajā literatūrā: zinātniskie centri, zinātniski tehnoloģiskie parki, tehnoparki, tehnopolises, utt.⁸

Šai pašā laikā šim periodam ir raksturīga pasaules saimniecības integrācijas robežu paplašināšana, daudzu valstu ekonomikas atvērtība, kas neizbēgami uzlaboja preču un kredītu attiecību attīstību, augošo valstu savstarpēju saistību, nacionālo ekonomiku un finanšu tirgu kopējo mijiedarbību. Rodas nepieciešamība kvalificēti apkalpot un stimulēt šos procesus. Sakarā ar to tiek radīti jauni specializēti zonu paveidi: „brīvās banku”, „brīvās apdrošināšanas”, kā arī „ofšora zonas”.⁹

Par ceturto Brīvo ekonomisko zonu attīstības posmu var uzskatīt XX gadsimta 90. gadu sākumu, kad Brīvo ekonomisko zonu izmantošanas procesiem sāka pievienoties Eiropas bijušās sociālistiskās valstis - Bulgārija, Ungārija, Polija, Rumānija, Dienvidslāvija.

Brīvo ekonomisko zonu evolūcijas analīze liek domāt par to, ka savā attīstībā tās izgājušas vairākus etapus, turklāt katram nākošajam posmam ir raksturīga uzdevumu robežu un starptautiskās sadarbības formu paplašināšana, risināmo problēmu un saimniekošanas mehānismu sarežģīšana.

Attiecībā uz pasaules saimnieciskajiem sakariem, brīvās ekonomiskās zonas pamatā ir faktors, kas paātrina ekonomisko pieaugumu ar starptautiskā preču apgrozījuma aktivizāciju, investīciju mobilizāciju, kā arī ekonomiskās integrācijas procesu padziļināšanu.

Ar savu esamību brīvās ekonomiskās zonas parāda nacionālo ekonomisko platību, kur tiek izmantota īpaša atvieglojumu un stimulu sistēma, kura netiek piemērota citās valsts daļās. Parasti, brīvā ekonomiskā zona ir vairāk vai mazāk nošķirta ģeogrāfiskā teritorija. Zinātniskas publikācijas un starptautisko organizāciju atskaites raksturo, kādā veidā dažādu veidu zonās tiek izmantots termins „Brīvās ekonomiskās zonas”¹⁰. Taču šis termins ne pilnā mērā parāda šīs parādības būtību. Tā, daudzās BEZ tiek piemēroti ekonomiskie noteikumi un sviras, kā arī speciālie administrēšanas likumi, kas nekādā gadījumā neatbrīvo no noteiktā tiesiskā un saimnieciskā režīma, bet tikai padara to vieglāku, nodrošinot uzņēmējdarbību stimulējošus atvieglojumus. Faktiski, šajās zonās valsts tikai samazina savu ietekmi uz ekonomiskajiem procesiem.

Dažām valstīm „brīvās zonas” pēc būtības ir īpašas eksteritorialitātes ziņā, pēc zonu darbinieku dzīves līmeņa, ražošanas potenciāla koncentrācijas utt. Šādām zonām vairāk ir

⁸ **Granados J.** *Export Processing Zones in Latin America and the Caribbean: Their Challenges in a Globalized World*. Integration and Trade 9 (23) (2005): p. 71–102.

⁹ Turpat p. 71 - 102

¹⁰ **Зименков Р.И.** *Свободные экономические зоны*. Москва: ЮНИТИ- ДАНА, 2005

piemērots termins „Speciālās ekonomiskās zonas”. SEZ veidošanas mērķi ir atkarīgi no to pieņemošo valstu sociālās un ekonomiskās attīstības līmeņa un tautsaimniecības stratēģiskiem plāniem.¹¹

Tāpēc Brīvās ekonomiskās zonas veidošanas mērķi un iemesli katrā atsevišķā gadījumā var atšķirties. Rūpnieciski attīstītajās valstīs, tādās, kā ASV, Lielbritānija, Francija, Brīvās ekonomiskās zonas bieži vien tiek veidotas ar mērķi aktivizēt ārējos ekonomiskos sakarus un reģionālas politikas, kura tiek virzīta uz mazā un vidēja biznesa atdzīvināšanu depresīvajos rajonos, realizāciju, kā arī starpreģionālo attiecību izlīdzināšanu. Šajos nolūkos šai uzņēmēju kategorijai tiek piešķirta lielāka, nekā citos valsts reģionos, darbības brīvība un ievērojamie finanšu atvieglojumi. Šādas programmas nav strikti orientētas uz ārvalstu kapitāla piesaisti.

Ar līdzīgo mērķi brīvās ekonomiskās zonas tika izveidotas daudzās attīstošajās valstīs. Bet atšķirībā no rūpnieciski attīstītajām valstīm, veidojot Speciālās ekonomiskās zonas šajās valstīs, akcents tiek likts uz ārvalstu kapitāla un tehnoloģiju piesaisti, kā arī darba spēka kvalifikācijas paaugstināšanu. Izņemot jau minētos mērķus un iemeslus, Brīvo ekonomisko zonu veidošana tiek saistīta ar trijiem pamatzdevumiem:

- Rūpnieciskā eksporta stimulēšana un valūtas līdzekļu saņemšana uz šīs bāzes pamata;
- Nodarbinātības paaugstināšana;
- Zonas pārvēršana par poligoniem, kuros var mierīgi izmēģināt jaunas saimnieciskās darbības metodes, attīstīt nacionālās saimniecības augšanu.¹²

Brīvo ekonomisko zonu veidošana, no dibinātāju viedokļa, tiek uzskatīta par svarīgu posmu atvērtās ekonomikas principu realizācijai. To funkcionēšana ir saistīta ar liberalizāciju un ārējās ekonomiskās darbības aktivizāciju. Brīvajās ekonomiskajās zonās, ekonomikai piemīt augsta atvērtības pakāpe ārējai pasaulei, bet muitas, nodokļu, un investīciju režīmi ir pozitīvi iekšējām un ārējām investīcijām.

Tajā pašā laikā BEZ veidošana var nozīmēt arī to, ka valsts nevēlas pilnīgi atvērt savu ekonomiku ārvalstu kapitālam, lai visur varētu izmantot īpašu investīciju klimatu, kā arī biežu, lokālo atvērtību SEZ veidā. Pēdējo 10 gadu laikā pasaules ekonomikā pastāv asa valstu konkurence nodokļu un atvieglojumu jomā, kuri tiek piešķirti kapitālieguldījumiem no citām valstīm. Visāda veida nodokļu atvieglojumu vilnis, kuru fiksēja nacionālā likumdošana, saņēma nosaukumu „nodokļu revolūcija”. BEZ šajā procesā spēlē ievērojamo lomu. Faktiski

¹¹ **Московцев В. В.** *ОСОБЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЗОНЫ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА*. ИнВестРегион № 4 / 2008

¹² **Авдокушин Е. Ф.** *Международные экономические отношения*. 4-е изд. Москва: ИВЦ "Маркетинг", 1999 – с. 264

tās ir sava veida lamatas kapitālam, kurš migrē pasaules saimnieciskās darbības mērogā. Tāpēc Brīvās ekonomiskās zonas veidošanas mērķi un cēloņi katrā gadījumā var atšķirties.

1.3. Brīvo ekonomisko zonu dažādība un galvenās iezīmes

Saskaņā ar 1973.gada 18.maija Kioto starptautisko konvenciju par muitas procedūru vienkāršošanu un harmonizēšanu, ar brīvās zonas (vai franko zonas) jēdzienu saprot valsts teritorijas daļu, kurā preces tiek uzskatītas par objektiem, kas atrodas ārpus nacionālās muitas teritorijas („muitas eksteritorialitātes” princips), tāpēc tiem netiek piemērota parasta muitas kontrole un aplikšana ar nodokli.¹³ Citiem vārdiem sakot, Brīvā ekonomiskā zonā (BEZ) ir valsts teritorijas daļa ar īpašo režīmu. Šo režīmu regulē speciāla likumdošana, kura aptver sekojošos jautājumus: aplikšanu ar nodokli, licenzēšanu, vīzu noformēšanu, banku darbību, īpašuma un ķīlas attiecības (tai skaitā viss, kas attiecas uz zemes īpašuma tiesībām), koncesiju nodrošināšanu, brīvās zonas pārvaldīšanu. BEZ īpašā specifika var būt ietverta arī darba likumos un sociālajā likumdošanā.

Neskatoties uz mūsdienu BEZ dažādību, var izdalīt dažus kritērijus, kuri ir kopīgi visām BEZ. Pirmkārt, tā ir teritorijas, uz kuras tiek izveidota BEZ, lokalitāte. Otrkārt, īpašā tiesisko un finanšu atvieglojumu ekonomiskā režīma piemērošana šajā teritorijā, salīdzinājumā ar saimnieciskajiem un tiesiskajiem nosacījumiem valstī kopumā. Bieži vien BEZ administrācijai ir tiesības pieņemt lēmumus attiecībā uz plašu ekonomisko jautājumu spektru. Neraugoties uz to, BEZ subjektu darbība balstās uz daudzpusīgo valdības atbalstu un valsts garantijām. Treškārt, īpašās uzņēmējdarbības un investīciju darbības specializācijas esamība.

BEZ veidošanas pieredze rūpnieciski attīstītajās un attīstošajās valstīs principāli atšķiras. Attīstošajās valstīs BEZ ir jāizpilda 7 pamatfunkcijas, t.i. sasniegt augstāko industrializācijas līmeni, iesaistīties vai paaugstināt valsts lomu pasaules tirdzniecībā. Par galveno vai pat vienīgo piesaistītā kapitāla avotu tiek uzskatītas ārvalstu investīcijas. Attīstītajās valstīs BEZ veidošana tiek izmantota lielākoties kā reģionālās politikas

¹³ Par 1973.gada 18.maija Kioto starptautisko konvenciju par muitas procedūru vienkāršošanu un harmonizēšanu [tiešsaiste]. Tieslietu ministrijas tiesību aktu vortāls – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50433>

instrumenti, tas nozīmē, ka BEZ tiek veidota tieši tajos reģionos, kur ir jāuzlabo ekonomiskā un attiecīgi sociālā attīstība. Kritēriji, kurus izmanto izvēloties teritoriju BEZ veidošanai, ir bezdarbs un iedzīvotāju naudas ienākumu līmenis. Reģionu skaits, kuriem tiek radīti īpaši ekonomiskās attīstības apstākļi, vienmēr ir ierobežots. Sakarā ar to, ka BEZ attīstībai rūpnieciskajās valstīs piemīt tāda iezīmīga raksturīga īpašība, kā mēģinājums radīt ekonomiskās attīstības impulsu atsevišķām teritorijām, ārvalstu investīcijas nav to galvenais vilcējspēks, to nodrošina nacionālais privātkapitāls, valsts dotācijas un kredīti.

Organizatoriski funkcionāla BEZ struktūra ir pietiekami daudzpusīga. Dažreiz ir diezgan grūti definēt BEZ īpašības. Teorētiskā literatūra izdala aptuveni 30 atsevišķas BEZ kategorijas, taču tās var apkopot līdz 5 pamatveidiem (skatīt 1. tabulu).

Organizējot BEZ, izmanto divas dažādas konceptuālas pieejas: teritoriālo un funkcionālo. Pirmajā gadījumā zona tiek uzskatīta par nodalīto teritoriju, kurā visi uzņēmumi, rezidenti izmanto saimnieciskās darbības atvieglojumu režīmu. Saskaņā ar otro pieeju, zonā ir atvieglojumu režīms, kuru piemēro noteiktajam uzņēmējdarbības veidam neatkarīgi no firmas atrašanās vietas valstī. Par pirmās pieejas piemēru var minēt Ķīnas BEZ un „Manaus” zonu Brazīlijā, kā arī daudzas eksporta ražošanas zonas attīstošajās valstīs. Par otrās pieejas rezultātu var uzskatīt „punktu ” zonas, kuras pārstāv atsevišķi uzņēmumi (ofšora firmas, „duty free” veikali).

1.1.tabula

BEZ klasifikācija pēc saimnieciskās specializācijas

Tirdzniecības zonas	Rūpnieciskās ražošanas zonas	Tehniskās ieviešanas zonas	Servisa zonas	Kompleksās zonas
1.Brīvas muitas zonas	1. Importa aizvietošanas zona	1.Tehnopolises	1. Ofšora zonas	1.Brīvās uzņēmējdarbības zonas
1. Brīvostas	2. Eksporta ražošanas zona	2. Tehnoparki	2.Banku un apdrošināšanas pakalpojumu zonas	2.Specialās ekonomiskās zonas
2. Tirdzniecības	3. Rūpniecības	3.Inovāciju	3.Tūrisma	3. Īpašā režīma

un ražošanas zonas	parki	centri	pakalpojumu zonas	teritorijas
	4. Zinātniski rūpnieciskie parki			4. Īpašās ekonomiskās zonas
	3. Eksporta un importa aizvietošanas zona			

Avots: Autora veidota tabula ^{14 15}

Tirdzniecības zona

Viena no vienkāršākām BEZ formām ir Brīvās (bezmuitas) muitas zonas (BMZ). Šo zonu veidu var attiecināt pie pirmās paaudzes zonām. Tie eksistējuši XVII- XVIII gadsimtā. Šo zonu būtība ir ļoti vienkārša, tās tiek pārstāvētas ar tranzīta vai konsignāciju noliktavām, kuras ir paredzētas eksportējamo preču uzglabāšanai, iesaiņošanai un nelielai apstrādei. Šādas zonas bieži vien sauc par Brīvām muitas teritorijām. Parasti tajās atver savas filiāles nerezidentu uzņēmumi un importētāji. BMZ tiek atbrīvotas no muitas nodevām uz preču ieviešanu/ izvešanu. Šāda veida zonas ir gandrīz visās valstīs, bet visplašāk tās ir izplatītas industriālajās valstīs.

Brīvās tirdzniecības zonas arī ir plaši izplatītas pasaulē. Termins „Brīvās tirdzniecības zona” tiek izmantots no 1800. gadiem. Dažreiz tās vēl sauca par „brīvajām zonām” vai „brīvostu zonām”. Sākumā tās bija saistītas vienīgi ar tirdzniecību, bet mūsdienās daudzajās no tām tiek īstenota ražošanas darbība - pārsvarā importa preču apstrāde ar nolūku veikt to atpakaļizvešanu (reeksportu). BTZ „pastāv zināmo ģeogrāfisko robežu ietvaros un tiek uzskatīts, ka tās atrodas ārpus valsts muitas teritorijas.”¹⁶ BTZ piešķirto atvieglojumu un stimulu sistēma ir līdzīga eksporta ražošanas zonas (ERZ) režīmā eksistējošām sistēmām. Pamata atšķirība ir tas, ka ERZ parasti nenodrošina nodokļu brīvdienas ienākumiem no

¹⁴ **Guangwen M.** *UNCTC The Challenge Of Free Economic Zones in Central and Eastern Europe: International Perspectives.* United Nations, New York, 1991, p. 14-16, citēts pēc: **Raņķevica V.** *Brīvās ekonomiskās zonas Latvijā un to reģionālā ietekme.* Promocijas darbs ekonomikas doktora (Dr.oec.) zinātniskā grāda iegūšanai. Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Ekonomikas fakultāte, Jelgava, 2006. 19. lpp.

¹⁵ **Авдокушин Е. Ф.** *Международные экономические отношения.* 4-е изд.- Москва: ИВЦ "Маркетинг", 1999 – с. 264

¹⁶ **Granados J.** *Export Processing Zones in Latin America and the Caribbean: Their Challenges in a Globalized World.* *Integration and Trade* 9 (23) (2005): p. 71–102.

nodokļiem: tās aizstāj samazinātas nodokļu likmes. ERZ ir populāras Latīņamerikas valstīs. Pastāv divas institucionālās šo zonu definīcijas, abas izstrādāja Pasaules Banka: „Brīvā zona vai brīvās tirdzniecības zona ir nožogota vai jebkurā citā veidā izolēta fiziskā vieta ostā vai lidostā vai to tuvumā, kur netiek iekasētas muitas nodevas. Šāda veida zona tiek uzskatīta par zonu, kura atrodas ārpus valsts tarifu regulējumiem.”¹⁷ Ir vērts pievērst uzmanību tam, ka šī definīcija ļauj uzskatīt BTZ par „nožogotu” ERZ (kura eksistē anklāva vai industriālā parka veidā).

„ERZ ir brīvās tirdzniecības režīms un pārējie vienādi bāzes eksporta parametri, kuri ietver sevī reālo valūtas kursu, brīvo pieeju izejvielām, pusfabrikātiem un pamatfondiem pēc pasaules cenām, vienkāršāko pieeju īslaicīgo tirdzniecības operāciju finansēšanai pēc tirgus kredītu likmēm, vienkāršāko piekļuvi licenzēšanai un investīciju finansēšanai, kas radītu ražotspēju eksporta ražošanas jomā”.¹⁸

Pie vienkāršākām BTZ var attiecināt specializētos veikalus „duty free” lielākajās starptautiskajās lidostās. No režīma viedokļa šie veikali tiek uzskatīti par veidojumiem, kas atrodas ārpus valsts robežām. Pie BTZ attiecināmas arī brīvostas ar atviegloto tirdzniecības režīmu.

Rūpnieciskās ražošanas zona

Rūpnieciskās ražošanas zonas tiek attiecinātas pie otrās paaudzes zonām. Tās ir radušas tirdzniecības zonu evolūcijas rezultātā, kad tajās sāka ieviest ne tikai preces, bet arī kapitālu un sāka nodarboties ne tikai ar tirdzniecību, bet arī ar ražošanas darbību.

Rūpnieciskās ražošanas zona tiek veidota teritorijā ar speciālo muitas režīmu, kur tiek ražota eksportu vai importu aizvietojošā produkcija. Šajās zonās ir ievērojamas nodokļu un finanšu atlaides. Bieži sastopamas, it īpaši attīstošajās valstīs, ir eksporta ražošanas zonas (ERZ). Mūsdienās par šo zonu modeļa pirmsākumu kļuva zonālā struktūra, kura tika izveidota 1959. gadā Šenonas lidostā Īrijā. Lielākais efekts no šāda veida zonām tika gūts jaunajās industriālajās valstīs (pārsvarā Āzijā).

ERZ izveidošanas loģiku noteica attīstošo valstu ekonomiskā stratēģija, kad 1960. gadu vidū radās nepieciešamība stimulēt rūpniecisko eksportu un nodarbinātību, izmantojot ārvalstu kapitālus. ERZ pēc savas būtības ir administratīvi unikāla vieta ar attīstīto

¹⁷ *Export Processing Zones. Policy and Research Series No. 20.* World Bank. Washington: World Bank, 1992. p.24

¹⁸ **Rhee Y.W., Katterbach K., White J.** *Free Trade Zones in Export Strategies.* Industry Series Paper No. 36. Washington: World Bank, 1990. p. 4.

infrastruktūru un labvēlīgiem investīciju, ražošanas un tirdzniecības nosacījumiem. To rašanās ir saistīta ar eksporta rūpniecības nozaru dibināšanu (ko paredz šīs valsts ekonomikas vai teritorijas stratēģiskā attīstība) un ar ārvalstu tiešām investīcijām (ĀTI). Var piebilst, ka valsts var veidot šādas zonas importa aizstāvošās industrializācijas procesā. Līdzīgas zonas var rasties arī valstīs ar tirgus ekonomiku, kuras atrodas industriālās attīstības sākuma vai beigu stadijā¹⁹. Tiek pieņemts, ka šādu zonu funkcijām ir jāietver sevī ārvalstu investīciju piesaiste un nacionālā rūpnieciskā apstrādes potenciāla attīstība. ERZ var atšķirties no telpiskās segregācijas viedokļa (piemēram, nožogoti rūpnieciski anklāvi), pēc iespējamās piekļuves uz šīs valsts iekšējo tirgu un pēc īpašuma/ pārvaldes (valsts vai privātas) formas. ERZ formu aktīvi izmanto Centrālamerikas un Karību baseina valstis, lai ražotu eksporta produkciju. Starptautiskajā praksē tiek izmantotas sekojošas definīcijas. „Pie ERZ tiek attiecināmas visas valdības izvēlētas teritorijas - tādas, kā brīvostas, brīvās tirdzniecības zonas, brīvās muitas zonas, brīvās rūpniecības zonas vai aizrobežu tirdzniecības zonas, vai arī citi zonu veidi”.²⁰

„ERZ ir samērā neliela, ģeogrāfiski nošķirta teritorija valstī, kuras darbības mērķis ir eksporta nozaru piesaiste, piedāvājot tām īpaši izdevīgus un labvēlīgus nosacījumus investīciju un tirdzniecības jomā salīdzinājumā ar pārējo valsts teritoriju. ERZ importē preces, kuras tiek izmantotas eksporta produkcijas ražošanā, pamatojoties uz bezmaksas noliktavu režīmu.”²¹

„ERZ tiek pārstāvēta ar rūpnieciskās teritorijas daļām, kuras veido anklāvus nacionālās muitas teritorijas ietvaros. Parasti tās atrodas starptautiskās ostas vai lidostas tuvumā. Parasti visa ERZ saražota produkcija tiek eksportēta, bet ražošanai nepieciešamo izejvielu, pusfabrikātu, iekārtu un mašīnu ieviešana netiek aplikta ar muitas nodevām.”²²

„ERZ ir rūpnieciskās teritorijas daļa ar strikti noteiktām robežām, kuras veido brīvās tirdzniecības anklāvu valsts muitas un tirdzniecības režīma ietvaros. Ārvalstu ražošanas

¹⁹ Jaunās industriālās valsts ar ilgstošāku vēsturi (piemēram, Dominikāņu republika) radīja ERZ uz agrām attīstības stadijām, tajā laikā kad jaunās industriālās valsts ar īsāko attīstības vēsturi (Hondurasa) radīja šāda veida zonās vēlāk. Dažas pirmās grupas valstīs tika vērota novirze no „darbietilpīgas ražošanas” pie „kapitālietilpīgas augsto tehnoloģiju produkcijas” Knox, Marston, and Nash, 2004, 326

²⁰ World Export Processing Zone Association. Statutes of the WEPZA. Flagstaff: World Export Processing Zone Association, 1978.

²¹ *Export Processing Zones in Developing Countries*. United Nations Industrial Development Organization. Export UNIDO Working Paper on Structural Changes No. 19. New York: UNIDO, 1980. p. 6.

²² *Export Processing Free Zones in Developing Countries: Implications for Trade and Industrialization Policies*. United Nations Conference on Trade and Development. New York: UNCTAD, 1985. p. 10.

kompānijas, kuras nodarbojas ar eksporta produkcijas ražošanu, šeit gūst labumus no nodokļu un finanšu stimulu esamības.”²³

„Eksporta ražošanas zona pārstāv rūpnieciskās teritorijas platību (parasti norobežotu vietu ar platību no 10 līdz 300 hektāriem), kura specializējās eksporta produkcijas ražošanā. Šādām zonas kompānijām tiek piedāvāta brīvās tirdzniecības nosacījumu un liberālā regulatīvā vide.”²⁴

„ERZ ir rūpnieciskās zonas ar īpašiem stimuliem, kuri tiek izmantoti ārvalstu investoru piesaistīšanai un kurās importētos materiālus apstrādā pirms reeksporta procesa uzsākšanas.”²⁵

ERZ ir ģeogrāfiskās zonas (nav obligāti industriālie parki), kuras tiek veidotas ārpus valsts muitas teritorijas un kurās tiek glabāta, apstrādāta un ražota produkcija, bez muitas nodevu nomaksāšanas un ar mērķi eksportēt tās lielāko daļu.²⁶

„Eksporta ražošanas zona tiek definēta ka teritoriālais vai ekonomiskais anklāvs, kurā var importēt preces ar mērķi tās uzglabāt, pārpakot, ražot un pārsūtīt, piemērojot pazeminātas muitas likmes vai ar minimālo iejaukšanos no muitas orgānu puses.”²⁷

„ERZ ir neliels, labi definējams rajons, kura valdība rada īpaši labvēlīgus nosacījumus investīcijām un tirdzniecībai, ar mērķi piesaistīt eksporta nozares, it īpaši ārzemēs: valūtas kontroles neesamība, ražošanas un noliktavu jaudas ar subsidētām īres maksas likmēm, zems nodokļu likmes līmenis, atbrīvošana no eksporta nodevu un tarifu samaksas.”²⁸

Tie „ir nelielie rajoni, kuros valdība rada īpaši labvēlīgus nosacījumus investēšanai un tirdzniecībai, ar mērķi piesaistīt eksporta nozares.”²⁹

„Eksporta produkcijas apstrādes zonas ir īpašie industriālie parki, kuri atbrīvo no nodevu samaksas par tajos funkcionējošām eksporta kompānijām. Tie pārstāv anklāvus valsts teritorijā, kur ir atļauta bezmaksas ārvalstu un pašmāju preču ieviešana uzglabāšanai, preču

²³ *Economic and Social Effects of Multinational Enterprises in Export Processing Zones. International Labor Organization and United Nations Centre on Transnational Corporations.* Geneva: International Labor Organization, 1988. p. 4.

²⁴ *Export Processing Zones.* World Bank. Policy and Research Series No. 20. Washington: World Bank, 1992. p.7.

²⁵ *Export Processing Zones.* International Labor Organization, 2006.

²⁶ **Jenkins M., Esquivel G., Larrain F.** *Export Processing Zones in Central America.* Development Discussion Paper No. 646, Central America Project Series. Cambridge: Harvard Institute for International Development, 1998. p. 2.

²⁷ **Madani D.** *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones.* Working Paper No. 2238. Geneva: World Bank, 1999. p. 5.

²⁸ **Knox P.L., Agnew J., McCarthy L.** *The Geography of the World Economy.* 4th ed. London: Arnold, 2003. p. 47.

²⁹ **Knox P.L., Marston S.A., Nash A.E.** *Human Geography: Places and Regions in Global Context.* Toronto: Pearson Prentice Hall, 2004. p. 555.

izplatīšana, preču sajaukšana ar ārvalstu vai pašmāju precēm vai to izmantošana ražošanas operācijās”.³⁰

Prioritārie ERZ veidošanas mērķi:^{31 32}

1. Ārvalstu valūtas pieplūdes nodrošināšana, izmantojot netradicionālos eksporta ražošanas veidus (kas nozīmē eksporta diversifikāciju);
2. Darbavietu radīšana, lai mazinātu bezdarba problēmu (darbavietu un iedzīvotāju ienākumu radīšana);
3. ĀTI piesaiste;
4. Tehnoloģiju un zināšanu nodošana .

Galvenās ERZ funkcijas ir šādas:^{33 34}

1. Ekonomisko reformu procesa paātrināšana (tai skaitā tirdzniecības un apmaiņas kursa jomā) konkrētajā valstī;
2. Ārzemju valūtas pieplūdes nodrošināšana, kura tiek izmantota maksājumiem par importa piegādēm un jauno darbavietu radīšanu;
3. Brīvā tirgus koncepciju pārbaudīšana praksē;
4. Tehnoloģiju un zināšanu nodošanas atbalsts.

ERZ ietvaros sniegtas atlaides un stimulu sistēma:

1. Investīciju un nodokļu atlaides (dažāda garuma nodokļu brīvdienas, atbrīvošana no nodokļiem vai iekāsēto nodokļu zemas likmes, valūtas kontroles neesamība un ienākumu brīva repatriācija);
2. Tirdzniecības privilēģijas (minimāli tirdzniecības ierobežojumi) – tiek nodrošinātas pazeminātās likmes vai nodevu neesamība izejvielu, pusfabrikātu un pamatfondu, kuri ir nepieciešami pusfabrikātu vai gala produkcijas ražošanai un eksportēšanai, importam;
3. Maigie ierobežojumi (vai ierobežojumu neesamība) attiecībā uz ārvalstnieku rūpniecisko fondu pārvaldīšanu;

³⁰ **Sadni_Jallab M., Blaco de Armas E.** *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones in World Trade: The Case of Mexico.* In Exchange Rates, Economic Integration and the International Economy, eds. L. Toronto: APF Press, 2004. p. 271–292.

³¹ **Madani D.** *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones.* Working Paper No. 2238. Geneva: World Bank, 1999.

³² **Granados J.** *Export Processing Zones in Latin America and the Caribbean: Their Challenges in a Globalized World.* Integration and Trade 9 (23) (2005): p. 71–102.

³³ **Madani D.** *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones.* Working Paper No. 2238. Geneva: World Bank, 1999.

³⁴ **Granados J.** *Export Processing Zones in Latin America and the Caribbean: Their Challenges in a Globalized World.* Integration and Trade 9 (23) (2005): p. 71–102.

4. Samērā lēta un pieejama infrastruktūra un pakalpojumi - elektroenerģija, ūdens, ceļu, transporta un komunikāciju pakalpojumu nodrošināšana (subsīdētā samaksa par komunālajiem pakalpojumiem).
5. Samērā lēti un pieejami zemes gabali un ēkas- zemo tarifu nodrošināšana ražošanas un noliktavu telpām;
6. Minimālās standarta prasības darbavietām un darba algai vai to neesamība (veselības un darba drošības jautājumi);
7. Minimālās standarta vides aizsardzības prasības un piesārņojuma drošības jautājumi;
8. Liels lēta darbaspēka piedāvājums, kurš pie tam nav apvienots arodbiedrībās;
9. Pieeja tirgiem (valsts iekšējam tirgum, kurā atrodas zona).³⁵

Iepriekšminētas atlaides un stimuli kopā ar ERZ administratīvajām un muitas procedūrām rada labvēlīgus regulējošus apstākļus un lietišķo vidi starptautisko kompāniju veiktām ĀTI.

Tehniskās ieviešanas zonas

Tehniskās ieviešanas zonas tiek attiecināmās pie trešās paaudzes zonām (1970.-1980. gadi). Tās veidojās stihiski (ASV) vai tika radītas, izmantojot valsts atbalstu lieliem zinātniskiem centriem (Japānā, Ķīnā). Tajās koncentrējas nacionālās un ārvalstu pētnieciskās, projektu, zinātniskās un ražojošās firmas, kuras izmantoja vienoto nodokļu un finanšu atlaižu sistēmu.

Lielākais TIZ skaits funkcionē ASV, Japānā, Ķīnā. ASV tās sauc par tehnoparkiem, Japānā - par tehnopolisēm, Ķīnā - par jauno un augsto tehnoloģiju attīstības zonām. Pasaulē slavenākais un ASV lielākais tehnoparks ir „Silicon Valley - Silīcija ieleja”³⁶, kurš nodrošina ap 20% no pasaules datortehnikas un datoru līdzekļu ražošanas. Tajā strādā ap 20 tūkstošiem darbinieku. Kopumā ASV ir nedaudz vairāk kā 80 tāda veida zonas. Valsts speciālo programmu rezultātā, Japānā tika radītas ap 20 tehnopolisēm uz zinātniski vadošo organizāciju bāzes. Ķīnā arī tiek radītas līdzīgas zonas, parasti, realizējot valsts zinātnes un tehnikas attīstības plānus. 1990. gadu vidū Ķīnā funkcionēja vairāk kā 50 jauno un augsto tehnoloģiju attīstības zonas. Raksturīgi, ka Āzijas jaunajās industriālajās valstīs TIZ veidojās

³⁵ Piemēram, Karību baseina valstīm ir privilēģēta pieeja ES tirgiem ar „Lome konvencijas palīdzību” un pie ASV tirgiem – ar „Karību baseina iniciatīvu”. Meksikai ir pieeja pie ASV tirgiem NAFTA rāmjos.

³⁶ **Juris Baldunčiks.** *Tulkotāja viltusdraugu problēma: No vārdiem pie darbiem*, [tiešsaiste]. Valsts valodas mājaslapa, – [atsauce 02.05.2013.]. Pieejams: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=238&id=852&PHPSESSID=f2f2...>

kā inovāciju centri jau izveidotajās, pietiekami attīstītajās ERZ, kurām bija jāpārorientējas uz zinātņu ietilpīgas produkcijas izlaidi.

Servisa zonas

Servisa zonas pārstāv teritorijas ar atviegloto uzņēmējdarbības režīmu dažādām finanšu, ekonomisko, apdrošināšanas un citu pakalpojumu firmām un organizācijām. Pie Servisa zonām tiek attiecināmas ofšora zonas. Ofšora zonas piesaista uzņēmējus ar labvēlīgu valūtas un finanšu, kā arī fiskālo režīmu, augsto banku un komercijas slepenības līmeni, valsts regulēšanas lojalitāti. Galvenā prasība kompānijām, kuras ir reģistrētas ofšora zonās un pretendē uz nodokļu atlaidēm, ir nebūt par rezidentu valstī, kurā atrodas ofšora centrs, un negūt tās teritorijā peļņu.

Pašlaik pasaulē ir ap 300 ofšora centriem. Valstis, kurās jau sen funkcionē ofšora kompānijas, ir Lihtenšteina, Panama, Normandijas salas, Menas sala (Lielbritānija), Antiļu salas, Honkonga, Īrija un daudzas citas. Pēdējos desmit gados ofšora zonas ir radušās Maltas salā, Izraēlā, Malaizijā un citās valstīs. Rūpnieciskās, tirdzniecības, banku, apdrošināšanas un citas kompānijas vispār netiek apliktas ar nodokli. Ofšora zonās atviegloto režīmu nosaka arī valūtas ierobežojumu neesamība, brīva peļņas izvešana, zems pamatkapitāla līmenis, ārvalstu investoru muitas nodevu neesamība, eksteritorialitāte un daudz kas cits. Ofšora zonas organizējošo valstu priekšrocība ir papildu ārvalstu kapitālu piesaistīšana, peļņas gūšana no reģistrētas kompānijas darbības ofšora zonā, papildu darbavietu radīšana pašmāju speciālistiem, kas kopumā labvēlīgi ietekmē ekonomikas attīstību. Ofšora bizness parasti koncentrējās uz bankām, apdrošināšanas uzņēmumiem, kuģniecības, operācijām ar nekustāmo īpašumu, trastu darbības, visiem eksporta/importa operāciju veidiem, konsultēšanas. Pēc aptuveniem datiem, ofšora biznesā iesaistītais kapitāls sasniedz gandrīz 500 miljardu dolāru apjomu. Tajā piedalās gandrīz 2 miljoni noguldītāju (juridiskās un fiziskās personas) un katru gadu tiek reģistrēti vairāki tūkstoši jauno kompāniju, kas palielina ofšora darbības apjomus. Speciālisti novērtē ofšora darbību divpusīgi. Atzīstot ofšora lomu starptautiskā kapitāla kustībā, daudzi kopīgi uzskata, ka ofšora centri bieži vien ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu atmazgāšanas un dažādu bankas mahināciju vieta.

Kompleksās BEZ

Kompleksās BEZ tiek veidotas, izmantojot speciālo, atviegloto saimnieciskās darbības režīmu atsevišķās administratīvo veidojumu teritorijās. Kompleksās BEZ sāka veidoties nesen, 1980. gadu sākumā. Dažas zonas tika veidotas no nulles, bet lielākā daļa tika veidotas uz eksporta zonu pamata, kuru galvenais profils bija apstrādes rūpniecība, un savā darbībā tās reprezentē augstāko organizācijas pakāpi. Komplekso Brīvo ekonomisko zonu atšķirība no citām formām ir to liela izplatība, augstākā ražošanas koncentrācija un plašāka darbības joma. To funkcijas veido vienoto veselumu: starptautiskās tirdzniecības attīstības priekšrocība, importu aizstāvošā ražošana, finanšu tirgus attīstība, komunikācijas, tūrisms. Pie kompleksajām Brīvajām ekonomiskajām zonām var attiecināt 5 speciālās ekonomiskās zonas, kā arī Ķīnas „atvērtos rajonus”, Brazīlijas zonu „Manausa”, Argentīnas teritoriju „Uguns zeme”, Brīvās uzņēmējdarbības zonas, kas tika izveidotas rūpnieciski attīstīto valstu depresīvajos rajonos.

BEZ tipoloģija

Starptautiskā darba organizācija (2006) ir izstrādājusi BEZ tipoloģiju, kura sniedz esošo terminu klasifikāciju. Kā redzams 2. tabulā, šī klasifikācija seko BEZ evolūcijai no ekonomikas sektora viedokļa – sākot no preču tirdzniecības un beidzot ar produkcijas sagatavošanu un pakalpojumu sniegšanu. Atšķirības terminoloģijā parāda veicamās politikas mērķus (ekonomiskie mērķi). Mūsdienīgas BEZ formas attēlo industriālā sektora dažādību, jo tās ietver sevī noteikto nozaru zonas un tām ir raksturīga noteikto preču veidu ražošana, kā arī noteiktā rūpnieciskā vai kompāniju darbība. Pēc autores domām funkcionālā BEZ klasifikāciju shēma ir izstrādāta, pamatojoties uz sekojošiem parametriem:

1. Ekonomiskā darbība- apstrāde (būtiska produkta transformācija) vai mārketinga (minimālā produkta transformācija; ierobežots pakalpojumu sniegšanas apjoms noliktavu uzglabāšanas jomā, iesaiņošanā un marķēšanā).
2. Ekonomiskais sektors- preču un pakalpojumu ražošana
3. Produkta mērķis – ārējais vai iekšējais tirgus
4. Darbības apjoms- kopējais (dažas firmas industriāla parka ietvaros) vai subzonāls (atsevišķas kompānijas ārpus industriālā parka).³⁷

Pēdējais parametrs parāda šādu zonu ģeogrāfisko dažādību, no kompāniju dažādības viedokļa, kas koncentrējas nožogotas teritorijas ietvaros, un atsevišķi izvietotām kompānijām,

³⁷ **Granados J.** *Export Processing Zones in Latin America and the Caribbean: Their Challenges in a Globalized World*. Integration and Trade 9 (23) (2005): 71–102. p. 72-73

kurām ir BEZ statuss. Ievēribas cienīgs ir arī tāds parametrs, kā „īpašums un pārvaldīšana” (valsts, privāta vai jauktā - valsts un privātā).

1.4. Pasaules pieredze Brīvo ekonomisko zonu veidošanā un funkcionēšanā

Pēc 2006. gada jūlija datiem, balstoties uz ekspertu vērtējumiem, pasaulē ir ap 1200 - 2000 dažādo Brīvo ekonomisko zonu: sākot no bezmaksas zonām un brīvostām līdz brīvās uzņēmējdarbības tehnopolisēm un ofšora zonām.

Rietumeiropa

Par vecākām brīvās tirdzniecības zonām uzskata vācu BTZ, kuras parādījās jau XIX gadsimtā Hamburgā, Kilā, Kukshāfenā un citās pilsētās. Tā nebija nejaušība: Hamburga ir pilsēta un federālā zeme, lielākā jūras un upes osta. Tur ir starptautiskā lidosta un daudz dažādu rūpnīcu. Hamburgas BTZ sastāv no diviem ostas apgabaliem, kā arī no Kukshāfenas teritorijas.

Hamburgas BTZ Pārvalde būtiski atšķiras no citu zonu pārvaldēm. Brīvostas administrācija, kura pārvalda BTZ, ir tiesīga pildīt muitas funkcijas, bet nav tiesīga veikt nodevu iekasēšanu. Vairākumā gadījumu noliktavas ekspluatē pašas firmas un privātpersonas, bet jaunu objektu celtniecība jāaskaņo ar zonas vadību. Vietējās valdības struktūrā ir īpaša kompānija, kura atbild par būvēm, tai pieder arī lielāka daļa BTZ tranzīta noliktavu.

Dānijas Brīvās tirdzniecības zonas izveidojās XIX gadsimta beigās Kopenhāgenas ostas teritorijā. Kopenhāgena ir ne tikai Dānijas galvaspilsēta, bet arī lielāka jūras osta un starptautiskā lidosta, šeit darbojas ar Malme (Zviedrija) saistīts auto un dzelzceļa prāmis. Šeit ir augsti attīstīta eksporta rūpniecība, kā arī atrodas tirdzniecības firmas un bankas. Pašlaik BTZ aizņem apmēram 700 tūkstošu kvadrātmetru platību. Šeit atrodas plats un jaudīgs noliktavu tīkls (30 tūkstošu tonnu graudu glabātuve, aptuveni 30 noliktavas, dažādi transporta depo u.c.). Tai ir vairāk nekā 280 tūkstošu kvadrātmetru lielas uzglabāšanas telpas. Pie tam

noliktavu platība pastāvīgi paplašinās, jo uzņēmēji visu laiku ceļ jaunas noliktavas. BTZ pārvalda Kopenhāgenas ostas administrācija ar akciju kompānijas palīdzību (administrācijai pieder visas kompānijas akcijas). Tātad, akciju kompānija (tas ir ostas administrācija) saimnieko visās zonas būvēs.

Svarīgi, ka visa BTZ darbība atrodas valdības pārziņā. Saskaņā ar speciālu likumu BTZ ir tiesības apstrādāt un eksponēt preces. Bet, lai izveidotu BTZ teritorijā jaunus rūpnieciskos un mazumtirdzniecības uzņēmumus, organizācijai ir vajadzīga Sabiedriskā darba ministrijas speciāla atļauja. Tiek ierobežota nedeklarētu ar muitas nodokli apliekamo preču patērēšana.

Dažas ekonomiskās zonas darbojas arī Austrijā: Lincā, Grācā un Vīnē.

Visvecākā zona atrodas Lincā, kas ir lielpilsēta Austrijas ziemeļos. Tur ir Donavas upes osta, kas ir svarīgs transporta mezgls ar attīstītu rūpniecību, kuras produkcija tiek pārsvarā eksportēta. Citas BTZ pēc sava lieluma ir mazākas par Lincas zonu. Saskaņā ar Austrijas likumiem, BTZ var nodarboties ne tikai ar tirgus operācijām, uzglabāšanu, marķēšanu, eksponēšanu, bet arī ar ražošanas darbību. Trīs Brīvās tirdzniecības zonas pārvalda SIA. Pārvaldes struktūras dalībnieki ir gan vietējie varas orgāni, gan bankas, tirdzniecības kameras un ražošanas apvienības.

Grieķijā darbojas divas brīvās tirdzniecības zonas: viena Salonikos, otra Pirejos. Tās tika dibinātas 1925.g. un 1932.gadā.

Saloniku BTZ pārvalda speciālais autonomais orgāns, kurš atrodas Tirdzniecības flotes Ministrijas pakļautībā, Pirejos pārvaldes funkcijas pilda ostas administrācija.

Kaut arī BZT ir nozīmīgi atvieglojumi (piemēram, uzņēmumiem pēc Tirdzniecības flotes ministrijas un Finanšu ministrijas atļaujas saņemšanas ir tiesības ievest izejvielas un materiālus, nemaksājot muitas nodokli, tāpat ir zināmi atvieglojumi kravas tranzīta jomā), pastāv arī nopietni ierobežojumi: aizliegts ievest preces, uz kurām Grieķijai ir monopolas tiesības (sāls, sērskociņi, petroleja, papīru cigaretes un citas preces). Lai ievestu BZT Grieķijā ražotas preces, ir vajadzīga atsevišķa atļauja. Tāda pat atsevišķa atļauja vajadzīga preču pārstrādei, ja precis paredz izmantot Grieķijā.

XIX gadsimta 60. gados sāka nopietni nodarboties ar BTZ dibināšanu arī Somijā. BTZ tika dibinātas Helsinkos, Hanko un Turku pilsētā. BTZ pārvalda akciju kompānija, pie tam noteiktā akciju daļa pieder pašvaldībām un BTZ darbību kontrolē valdība. Pēc tam valsts orgāni apstiprina nodokļu likmes par kravas glabāšanu un ar kravu saistītiem darbiem.

Veiksmīga pieredze BTZ dibināšanā ir Īrijai. 1947.gadā Īrijas valdība pieņēma lēmumu par Šenonas BTZ dibināšanu. Zonas dibināšanas galvenais mērķis bija jauno darba-

vietu radīšana, kā arī kravu un pasažieru pārvadājumu apjomu caur Šenonas lidostu palielināšana, jaunas ražotnes dibināšana un galu galā arī Rietumu Īrijas attīstība³⁸. Mūsdienās Šenonas BTZ ir augsti attīstīts rūpniecības centrs, kurā darbojas vairāk kā 110 ārvalstu firmas, ir radīti vairāk kā 6 tūkstoši darbavietu, ikgadējs eksports sastāda vairāk kā 1 miljardu dolāru.

1980. gadu vidū Limerikas ostas pilsētā darbu uzsāka tehnoparks, kurš atradās 24 kilometru attālumā no Šenonas. Tehnoparka darbā piedalās ap 80 firmām, kuru darbības sfēra ir zinātņu ietilpīgās ražotnes.

1.5. Pasaules pieredze Brīvo ekonomisko zonu veidošanā un funkcionēšanā

ASV

Nav noslēpums, ka ASV aktīvi atbalsta globālās brīvās tirdzniecības filozofiju, tāpēc ir grūti iedomāties, ka to ekonomikai ir vajadzīgas brīvās tirdzniecības zonas. Tomēr, jau 1934. gadā valsts teritorijā sāka darboties BTZ programma. Pēc saviem uzdevumiem tā ir ļoti līdzīga Speciālās ekonomiskās zonas režīmam, šī programma paredz veicināt preču importēšanu ASV.

„Šīs īpaši noteiktās ģeogrāfiskās vietas, t.i. BTZ, parasti tiek veidotas „jūras ostu teritorijā vai to tuvumā” un atrodas ASV muitas dienesta uzraudzībā”.³⁹ Šī programma ir paredzēta mazā un vidējā biznesa uzņēmumiem, pēc savas dabas to var pielīdzināt „industriālajiem parkiem” pilsētas rajonos. Šādos rajonos preces var ievest no ārzemēm vai no ASV teritorijas. Šādas zonas ir labi apsargājamās teritorijas, kuras atrodas Muitas dienesta uzraudzībā, taču raugoties no muitas nodevu un citu nodokļu viedokļa, tās atrodas ārpus valsts teritorijas. Importa nodevas tiek piemērotas tikai tajos gadījumos, kad preces tiek izvestas no zonas teritorijas uz ASV. Šādās zonās darbojas gan amerikāņu, gan ārvalstu izcelsmes firmas.⁴⁰

Atšķirībā no pasaules tradicionālajām SEZ, ASV SEZ profila ideja ietver sevī ne tikai preču importu. Veidojot zonas, kuru attīstība joprojām atrodas valdības uzraudzībā, par mērķi

³⁸ Павук О. *Свободные экономические зоны в мире и Балтии*. Рига: SIA JUMI, 2003. с. 7

³⁹ *Foreign-Trade Zone Definitions*, [tiešsaiste]. Foreign_Trade Zone Resource Center – [atsauce 02.05.2013.]
Pieejams: http://www.foreign-trade-zone.com/g_definitions.htm

⁴⁰ *Foreign Trade Zone (FTZ) Basics*, [tiešsaiste]. Import Export Business Help Center. – [atsauce 02.05.2013.].
Pieejams: <http://www.importexporthelp.com/foreign-trade-zone.htm>

jāizvirza nacionālās rūpniecības konkurētspējas paaugstināšana pasaules tirgū. Pārsvārā SEZ darbība bija maznozīmīga, šī iemesla dēļ PTO un NAFTA nevarēja to ietekmēt. Šo zonu darbību atbalsta Nacionālā Brīvās Tirdzniecības zonu asociācija (NAFTZ). Tā ir nekomerciālā organizācija, kuras mērķis ir „saistīt pasaules biznesu ar vietējām kolonijām, izmantojot ASV Brīvās tirdzniecības zonu programmu.”⁴¹

Pārvaldīšanas struktūra

Kā jau tika minēts iepriekš, Brīvās tirdzniecības zonas juridiskais statuss tika nodibināts 1934.gada *likuma par tirdzniecības zonām ar ārvalstu valstīm* ietvaros. Interesanti, ka par BTZ, kā juridiskās personas, sponsoru var kļūt „valsts vai privātās korporācijas, kuras var pārvaldīt tās infrastruktūru, vai arī pati zona var darboties kā darbuzņēmējs”.⁴² Zonām ir jāfunkcionē atklāti un jāinformē par saviem pakalpojumiem un maksājumu likmēm. Parastā BTZ piedāvā lietotājiem savas noliktavas un izplatīšanas jaudas, galvenokārt noliktavu telpas ar pieeju dažādiem transporta veidiem. Daudzie BTZ projekti iekļauj sevī industriālā parka daļu ar zemes gabaliem, uz kuriem lietotāji var būvēt savas ēkas.⁴³ Ja kaut kāda prece pēc saviem parametriem neiederas pierastajās iekraušanas un izkraušanas kategorijās, šajā zonā var izveidot apakšzonu. Taču Brīvās tirdzniecības zonās aizliegts apstrādāt un uzglabāt tādus preču veidus, kā alkoholiskie dzērieni, ieroči un pulksteņi.

Zonu sadalījums pēc reģioniem

Katrā štatā darbojas vismaz 1 Brīvās tirdzniecības zona. No to kopējā skaita 60 BTZ nestrādā ar pilnu jaudu (tām ir juridiskais status operāciju veikšanai, bet, visticamāk, to pakalpojumiem nav pieprasījuma). Taču plašs BTZ tīkls pārliecinoši demonstrē, ka federālajai valdībai ir aktīva pozīcija, kas ļauj nacionālajam biznesam izmantot dotās iespējas un zonu atvieglojumus visā valstī.

⁴¹ *A Brief History of the U.S. Foreign Trade Zones Program*, [tiešsaiste]. Foreign Trade Zone Resource Center – [atsauce 02.05.2013.]. Pieejams: <http://www.foreign-trade-zone.com/history.htm>

⁴² *About Foreign Trade Zones & Contact Info*, [tiešsaiste]. U.S. Customs and Border Protection – [atsauce 02.05.2013.]. Pieejams: http://www.cbp.gov/xp/cgov/trade/cargo_security/cargo_control/ftz/about_ftz.xml

⁴³ *Foreign-trade zone definitions*, [tiešsaiste]. Foreign Trade Zone Resource Center, – [atsauce 02.05.2013.] Pieejams: http://www.foreign-trade-zone.com/g_definitions.htm

Smaguma un priekšrocību centrs

Nav apšaubāms tas fakts, ka ASV Brīvās tirdzniecības zonu pamatmērķis ir atbalstīt nacionālā biznesa konkurētspēju. BTZ ietvaros kompānijas var glabāt, rādīt, sadalīt partijās, pārpakot, pārdot, savākt, izplatīt, šķirot, piejaukt (tai skaita ārvalstu komponentus), apstrādāt, iznīcināt vai ražot preces. Tas fakts, ka BTZ pārvaldes izpildu sekretariāts tika nodots Tirdzniecības departamenta importa jautājumu administrācijas pakļautībā, rāda šīs programmas svarīgumu federālajai administrācijai: tā cenšas ne tikai palīdzēt nacionālajam biznesam uzturēt savu konkurētspēju, bet arī piešķirt tam priekšrocības, kuras izmanto citu valstu Speciālajās ekonomiskajās zonās strādājošas ārvalstu kompānijas.

Programmas „Foreign Trade Zone Resource Center (2006)” mājās lapā tiek definētas 5 galvenās priekšrocības firmām, kuras izmanto ASV Brīvās tirdzniecības zonu pakalpojumus.

1. Atbrīvošana no „ievešanas/pārstrādes” tarifiem
2. Atbrīvošana no nodevām produkcijas reeksporta gadījumā
3. Atbrīvošana no nodevām par atkritumiem, lūžņiem
4. Iknedēļas atskaite par produkcijas atkraušanu (atšķirībā no parastās sistēmas, kur jāiesniedz atskaites par katru atkrautās produkcijas veidu)
5. Atliktie nodevu maksājumi.

Atbrīvošana no „ievešanas /pārstrādes” tarifiem nozīmē, ka no ārzemēm importētie topošā produkta komponenti netiks aplikti ar nodokli, ar nodokli tiks aplikts pats gala produkts. Tas palīdz BTZ strādājošajām Amerikāņu kompānijām iegūt ārvalstu kompānijām, kas eksportē līdzīgu produkciju ASV, līdzvērtīgo stāvokli. Importa un komponentu nodokļi mēdz būt lielāki, nekā gala produkta nodokļu likme. Vienotās iknedēļas atskaites noformēšana par visām piegādēm ļauj ietaupīt uz nodevas par importēto kravu pārkraušanu, kas parasti ņem vērā nodevu likmes par katru atsevišķu tāda veida operāciju. Un visbeidzot, atliktais maksājums, kas maksājams piegādājot produkciju patērētājiem, ļauj ietaupīt nodokļu un nodevu avansu maksājumu ievērojamo summu.⁴⁴

Finanšu avoti un līdzekļu sadalījums rūpnieciskajā sektorā

⁴⁴ **McGilvray A.J.** *Enhancing the Foreign Trade Zones Program for Small and Medium Sized Manufacturers.* Washington: United States Foreign Trade Zones Board, 2004.

Kā jau tika minēts, ASV BTZ peļņas gūšanas avoti ir kompānijas, kuras darbojas BTZ ietvaros. Lielāka daļa no tām ražo naftu, automobiļus, farmaceitiskus produktus un elektroniku. Ap 64% preču tiek piegādāti zonās no ASV, bet pārēja daļa - no ārzemēm. 2004. gadā ap 18 % BTZ saražotās produkcijas tika eksportēti un pārēja produkcija gāja uz iekšējo tirgu.⁴⁵

Veiksmīgi realizēto projektu rādītāji

Lai atbildētu uz jautājumu par to, cik veiksmīgi darbojas ASV Brīvās tirdzniecības zonas, ir jāizpēta to darbības rezultātu rādītāji par produkcijas piegādēm uz iekšējo tirgu. 1995.gadā tie sastādīja 143 miljardus dolāru, 2000. gadā – 238 miljardus dolāru, 2004.gadā – 305,2 miljardus dolāru, bet 2011.gada dati liecina par 640 miljardiem dolāru un 2,800 tūkstošiem firmu, kurās strādā ap 340 tūkstošiem darbinieku. Citiem vārdiem sakot, 18 gadu laikā produkcijas piegāžu apjoms izauga 5 reizēs, nemaz nerunājot par to, ka BTZ skaits palielinājās no 134 līdz 171 zonai. 1995. gadā BTZ strādājošo firmu skaits bija aptuveni 2 700 un tajās strādāja 316 tūkstoši darbinieku.⁴⁶ Tas fakts, ka firmu un darbinieku skaits 18 gadu laikā palielinājies minimāli, liecina par to, ka pieauga šo firmu un darbaspēka ražīgums.⁴⁷ Tas liecina par to, ka ASV Brīvās tirdzniecības zonas joprojām ir efektīvas, neskatoties uz NAFTA un brīvās tirdzniecības attīstību PTO jurisdikcijā.

Latīņamerika un Karību salas

Pēc 2002.gada datiem, 22 Latīņamerikas valstīs (tai skaitā Centrālajā un Dienvidamerikā) bija 258 ar eksporta produkcijas apstrādi saistītas zonas (BEZ), kas veidoja 24 % no kopējā zonu skaita (1072).⁴⁸ Centrālajā Amerikā bija 83 zonas (8%), Karību salās – 98 (9%), bet Dienvidamerikā – 77 (7%). BEZ veidošanas process šajā reģionā sācies pagājušā gadsimta 60. gadu beigās - 70. gadu sākumā.⁴⁹ Pirmā Brīvā ekonomiskā zona tika izveidota

⁴⁵ Skatīt ikgadējus BTZ pārvaldes atskaites kongresam. *Annual Report of the Foreign-Trade Zones Board to the Congress of the United States*, [tiešsaiste]. U.S. Foreign-Trade Zones Board - [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: <http://ia.ita.doc.gov/Ftzpage/annual-report.html>

⁴⁶ Turpat

⁴⁷ *Annual Report of the Foreign Trade Zones Board to the Congress of the United States*. Foreign Trade Zones Board, 2004.

⁴⁸ **Granados J.** *Export Processing Zones in Latin America and the Caribbean: Their Challenges in a Globalized World*. *Integration and Trade* 9 (23) (2005): p. 71–102.

⁴⁹ **Baraga H.C.** *Prospects for Free Zones Under FTAA*. Paper presented at the Integration in the Americas Conference, Latin American and Iberian Institute, University of New Mexico, 02 April 2006.

Kolumbijā 1964. gadā, pēc tam 1965. gadā tika izveidotas līdzīgas zonas Dominikānas Republikā un Meksikā. 1990. gados šo zonu skaits un loma Latīņamerikas valstu nacionālajā ekonomikā auga pietiekami ātros tempos. Īpaši intensīvi šī programma attīstījās Meksikā, kur tika izveidotas aptuveni 850 šāda veida zonas, bet Brazīlijā tolaik pastāvēja tikai viena BTZ.⁵⁰

⁵¹Funkcionējošo BTZ platības pārsvarā nav lielas (mazāk par 1 tūkstoti hektāru katra) un parasti to teritorija ir nožogota.

Meksikā pirmās BTZ tika izveidotas 1946. gadā. Daudzas no tām tika apvienotas vienotā pierobežas industrializācijas programmā (1961.g) un programmā „Makiladora” (1965.g.). 2002. gadā valsts valdība akceptēja divu BEZ veidošanu un atļāva tām nodarboties ar produkcijas ražošanu, izplatīšanu un pārdošanu.

Veidošana

Zonu dažādība ir atkarīga no to reģionālās ekonomiskās attīstības instrumenta lomas, kas palīdz piesaistīt ārvalstu investīcijas, radīt darbavietas un absorbēt pārlietu darbaspēku, nodrošināt kvalificēto darbu un menedžmentu, nodot tehnoloģijas un zināšanas, kā arī būt par valūtas līdzekļu un nodokļu iemaksu pieplūdes iemeslu, kļūstot par caurlaidi ārzemju tirgiem. BEZ tiek izmantotas, lai stimulētu nacionālo uzņēmēju vēlmi piedalīties valstij netradicionālo eksporta preču ražošanā.⁵² Latīņamerika un Karību salas veidoja šīs zonas ar mērķi samazināt bezdarba līmeni un palielināt budžeta ienākumus.⁵³ BTZ veicināja tirdzniecības attīstību, jauno darbavietu radīšanu un ārvalstu investīciju piesaisti daudzajās rietumu puslodes teritorijās.⁵⁴

BTZ ir efektīvs ekonomiskās attīstības instruments. Tās ir radušās industrializācijas sākumposmā, kā arī pēdējos posmos, lai atvieglotu stratēģijas, kuras pamatā ir eksporta

⁵⁰ *Tax Incentives and Foreign Direct Investment: A Global Survey*. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). SIT Advisory Studies No. 16. Geneva: UNCTAD, 2000.

⁵¹ **McGilvray A.J.** *Enhancing the Foreign Trade Zones Program for Small and Medium Sized Manufacturers*. Washington: United States Foreign Trade Zones Board, 2004.

⁵² **Madani D.** *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones*. Working Paper No. 2238. Geneva: World Bank, 1999.

⁵³ **Jenkins M., Esquivel G., Larrañ F.** *Export Processing Zones in Central America*. Development Discussion Paper No. 646, Central America Project Series. Cambridge: Harvard Institute for International Development, 1998.

⁵⁴ **Granados J.** *Export Processing Zones in Latin America and the Caribbean: Their Challenges in a Globalized World*. *Integration and Trade* 9 (23) (2005): p. 71–102.

pieaugums, realizāciju.^{55 56} Tātad, valstis ar attīstošo ekonomiku vai ekonomiku, kas atrodas pārejas stadijā, ilglaicīgā ekonomiskā pieauguma un bezdarba samazināšanas nodrošināšanā nevar pilnībā paļauties uz BEZ darbību, tieši tāpat arī BEZ nevar aizturēt vai bloķēt ekonomiskās reformas, kuras ir vērstas uz iekšējās ekonomiskās politikas liberalizāciju (makroekonomikas, tirdzniecības un valūtas sfērās). Tām ir jāpapildina veicamās reformas un jāveicina pūliņi attīstošo valstu liberalizēšanā, izmantojot kurus tās var paaugstināt šo valstu globālo konkurences priekšrocību līmeni.⁵⁷

Likumdošanas bāze

Lielāka daļa Centrālamerikas valstu izveidoja īpašo BTZ likumdošanu. Dažās valstīs nolikumi par BTZ režīmu ir iekļauti kopējā likumdošanā.⁵⁸ Tā, piemēram, režīms par pagaidu pieeju Kostarikas, Hondurasas un Gvatemalas likumdošanā, BTZ likums Hondurasā un Fiskālo rajonu likums Salvadorā.

Atvieglojumi

Tipiskais stimulējošo atvieglojumu kopums, kas tiek nodrošināts šajās zonās funkcionējošām eksporta firmām, ir šāds:

1. Ilgtermiņa nodokļu brīvdienas un peļņas nodokļu atvieglojumi;
2. Eksporta produkcijas ražošanai nepieciešamo izejvielu, iekārtu un mehānismu neierobežots bezmaksas imports;
3. Atbrīvošana no nodokļu samaksas vai nodokļu atlaides;
4. Brīvā kapitāla un peļņas repatriācija;
5. Ārvalstu valūtas brīvā cirkulācija;
6. Vienkāršotas muitas procedūras (piemēram, muitas reģistrācija uzņēmuma robežās vai paātrināta atļaujas saņemšana);
7. Iekšzemes pārdošana.

⁵⁵ **Jenkins M., Esquivel G., Larrain F.** *Export Processing Zones in Central America*. Development Discussion Paper No. 646, Central America Project Series. Cambridge: Harvard Institute for International Development, 1998

⁵⁶ *Export Processing Zones*. World Bank. Policy and Research Series No. 20. Washington: World Bank, 1992.

⁵⁷ **Madani D.** *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones*. Working Paper No. 2238. Geneva: World Bank, 1999.

⁵⁸ **Jenkins M., Esquivel G., Larrain F.** *Export Processing Zones in Central America*. Development Discussion Paper No. 646, Central America Project Series. Cambridge: Harvard Institute for International Development, 1998.

Par svarīgiem stimuliem var uzskatīt īpašo infrastruktūru, pieeju jaunākām telekomunikācijām un transporta tīkliem, kā arī subsidētos pakalpojumus komunālās infrastruktūras ziņā un īres maksas likmes.

BTZ un SEZ kompānijas pēc īpašuma formas dalās uzņēmumos ar ārvalstu, nacionālo vai jaukto kapitālu. Lai piesaistītu ārvalstu kompānijas, dažas valstis ir atcēlušas ierobežojumus ārvalstu investoru nekustamā īpašuma objektu pārvaldīšanai. Tradicionālie atvieglojumi privātajiem zonu attīstītajiem ir šādi:

1. Peļņas nodokļu brīvdienas;
2. Atbrīvošana no importa nodevām izejvielām, aprīkojumam un mehānismiem, kuri ir paredzēti zonu būvēšanai un attīstīšanai;
3. Atbrīvošana no noteiktā veida nodokļiem (piemērām, municipālie nodokļi no nekustamā īpašuma pārdošanas).

Valsts un privātā sektora partnerība

No paša sākuma BTZ veidoja un pārvaldīja valsts sektora aģentūras, bet privātā sektora daļa (biežāk ārvalstu) tajās nemitīgi aug. Dažās valstīs BTZ atrodas privāto un valsts struktūru īpašumā un pārvaldījumā, tai pašā laikā citas BTZ pēc savas formas ir valsts struktūras, bet tās pārvalda privātās kompānijas.

Pirmā privātā BTZ Karību valstīs parādījās Dominikāņu Republikā 1965.gadā, bet Centrālamerikā – Kostarikā 1985.gadā. Infrastruktūras un pārvaldes pakalpojumu kvalitātes ziņā privātās BTZ bieži vien pārspēj analogiskus valsts BTZ rādītājus.⁵⁹ Bez tam, BTZ, kuras atrodas privāto uzņēmumu īpašumā un pārvaldījumā, bieži vien rada stabilo biznesa vidi ārvalstu investoriem un tajās ir mazāk administratīvo vilcināšanos un birokrātisko izdevumu - it īpaši runājot par eksporta un importa piegāžu muitošanas ilgumu. Privātajām BTZ ir arī „zināma autonomijas pakāpe” attiecībā uz politiskiem satraukumiem šajā valstī.⁶⁰ Federālā valdība veicina privāto BTZ attīstību, nodrošinot to regulācijas vidi un dažreiz pat to produkcijas virzīšanu pāri robežai. Attiecībā uz institucionālo jurisdikciju, Latīņamerikas un Karību jūras valstīs, muitas procedūras parasti kļūst par nacionālo ostu dienestu procedūrām.

⁵⁹ **Jenkins M., Esquivel G., Larran F.** *Export Processing Zones in Central America*. Development Discussion Paper No. 646, Central America Project Series. Cambridge: Harvard Institute for International Development, 1998.

⁶⁰ **Madani D.** *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones*. Working Paper No. 2238. Geneva: World Bank, 1999.

Japāna ir viena no vadošajām attīstītajām pasaules valstīm, kas savā teritorijā veido BTZ ar mērķi aktivizēt ārējo ekonomisko darbību un reģionālo attīstību. Atšķirībā no ASV un citām attīstītajām valstīm Japāna pielieto reģionālas attīstības plānošanu nacionālajā mērogā. Valsts plānošana šeit ietver kopējo valsts attīstības plānu un lielo, ministrijas izstrādātu, atsevišķu reģionālas attīstības plānu izstrādi, kuru ietvaros valstī tiek veidotas BTZ. Šādas politikas rezultātā tika radīti tehnoparki. Atšķirība no ASV, kur šādas tehniskās ieviešanas zonas tika radītas pārsvarā pateicoties privātajam kapitālam, tad tehnoparki Japānā tika veidoti pēc valsts iniciatīvas.

Šajā rūpniecības periodā, Japāna sāka arvien vairāk orientēties uz zinātņu ietilpīgām nozarēm. Par līderiem kļuva elektroniskā mašīnbūve un moderno sakaru ierīču ražošana. To attīstībai tika īstenotas vairākas valsts programmas, finansiāli un organizatoriski tika atbalstīts zinātniski pētnieciskais darbs, kuru īstenoja lielākas firmas augsto tehnoloģiju nozarē. Šādu pasākumu vidū 1980.gadā tika izstrādāta programma „Tehnopolise”.⁶¹

Tehnopolisu attīstības aģentūra izstrādāja sekojošus teritorijas kritērijus zonas statusa iegūšanai: izvietojums 30 minūšu brauciena attālumā no „mātes” pilsētas ar iedzīvotāju skaitu ne mazāk kā 200 tūkstoši cilvēku un vienas dienas brauciena attālumā no Tokijas, Nagojas un Osakas, zonas platība ne vairāk par 500 kvadrātjūdžēm (aptuvena amerikāņu „Silīcija ielejas” tehnoparka platība). BTZ darbības plānošanā piedalās visas trīs ieinteresētās puses: bizness, universitātes un vietējā vara.

Tehnopolises teritorijā notiek dažādi kredītu un nodokļu stimulēšanas pasākumi. Pašlaik valstī ir 19 tehnopolises. Vairākums no tām specializējas elektrotehnikas izstrādes jomā, jauno materiālu radīšanā un robottehnikas izpētē. Jūras ostas un starptautiskās lidostas tika izveidotas ārējās tirdzniecības zonās, kuras Japāna nosauca par Brīvā importa zonām. Efektīvi darbojas „Hokkaido” brīvā importa zona, kura tika izveidota blakus „Jaunās Čitoses” lidostas, Hokkaido salas dienvidos.⁶²

Japānā veiksmīgi darbojas tāds BTZ veids, kā muitas noliktavas un tām ir 5 kategorijas.

1. Muitas noliktavas, kuras atrodas Finanšu ministrijas pārziņāšanā. Šajās zonās, kas izveidotas importa ostu tuvumā, ārvalstu kravas (tai skaitā kravu partijas,

⁶¹ Institute for the future mājas lapa [tiešsaiste]– [atsauce10.05.2013.] Pieejams: <http://www.iftf.org/future-now/article-detail/science-cities-japan-technopolis-program/>

⁶² Shigeru Suzuki. *Technopolis: Science Parks in Japan*. International Journal of Technology Management 28 (2004), p. 582-601.

kuras domātas eksportam, importam vai tranzītam) var tikt izkrautas, transportētas un glabātas mēneša laikā. Šīs pagaidu teritorijas tiek izmantotas muitas deklarāciju aizpildīšanas un muitas dokumentu noformēšanas laikā. Tās var izmantot jebkurš ārējās ekonomiskās darbības dalībnieks par fiksēto samaksu.

2. Muitas angāri, kuri atrodas muitas priekšnieka tiešā pakļautībā un pilda tās pašas funkcijas kā muitas noliktavas.
3. Muitas noliktavas, kurās ārvalstu kravas var tikt glabātas divu gadu garumā (speciālās atļaujas esamības gadījumā - arī vairāk). Visu laiku, kamēr krava atrodas muitas noliktavā, tai netiek piemērotas muitas nodevas.
4. Noliktavu uzņēmumi, kuriem ir atļauts ražot preces no ārvalstu materiāliem, nemaksājot par tiem muitas nodevu.
5. Noliktavu izstādes zonas, kas ir speciāli ierīkotas teritorijas starptautiskajām izstādēm. Tās atrodas muitas noliktavas priekšnieka pārziņā. Šī sistēma tika izveidota starptautisko izstāžu un ārvalstu ekspozīciju koordinācijas vienkāršošanai. Ārvalstu kravas, kurām ir aizpildīta muitas deklarācija, var tikt izmantotas vai izstādītas ekspozīcijā pēc vienkāršotas shēmas.

Tādā veidā BTZ, kuras ir efektīvs reģionālās attīstības instruments, guva izplatību arī Japānā.

2. BRĪVAS EKONOMISKĀS ZONAS LATVIJĀ

2.1. Latvijas brīvo ekonomisko zonu tiesiskais pamatojums

Latvija sava ģeogrāfiskā stāvokļa dēļ jau gadsimtiem ilgi kalpoja kā tilts starp rietumvalstīm un Krieviju, galvenokārt, tā bija zeme, caur kuru notika starptautiskā tirdzniecība. Pēc neatkarības atgūšanas mūsu politiķiem un uzņēmējiem bija ieceres tādu ģeogrāfisko stāvokli izmantot Latvijas labā. Latvijā izveidotās brīvās tirdzniecības zonas ir kārtējais solis globalizācijas virzienā. Brīvās tirdzniecības zonas veidošana aktivizē Baltijas valstu savstarpējo tirdzniecību. Tas ļauj Latvijai vērojami palielināt Baltijas valstu divpusējās tirdzniecības apjomu.

1996. gada beigās Latvijā sākusies speciālo ekonomisko zonu veidošana. Pašlaik mūsu valstī ir Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona, Rīgas brīvosta, Ventspils brīvosta un Liepājas speciālā ekonomiskā zona. Pateicoties brīvo zonu izveidošanai, uzmanības lokā nonāca infrastruktūras uzlabošana un vides sakārtošana, jaunu investīciju piesaiste un atbilstošas ražotņu vides veidošana.

Viens no galvenajiem BEZ mērķiem ir radīt labvēlīgus apstākļus tirdzniecībai, rūpniecības attīstībai, kā arī veicināt starptautisko tranzītu caur Latvijas teritoriju. Speciālās ekonomiskās zonas izveidošana dod iespēju piesaistīt investīcijas ražošanas un infrastruktūras attīstībai, kā arī jaunu darbavietu radīšanai.

Brīvo zonu un muitas režīmu nosacījumus un kārtību nosaka šādi normatīvie akti:

- Padomes 1992.gada 12.oktobra Regula (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi, 166. - 181.pants;
- Komisijas 1993.gada 2.jūlija Regula (EEK) Nr.2454/93, ar ko nosaka īstenošanas noteikumus Padomes Regulai (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi, 799. - 814. pants;
- 1996.gada 19.decembra „Ventspils brīvostas likums”;
- 1997.gada 17.februāra „Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likums”;

- 1997.gada 1.oktobra „Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likums”;
- 2000.gada 9.marta „Rīgas brīvostas likums”;
- 2001.gada 27.jūlija likums “Par nodokļu piemērošanu brīvistās un speciālajās ekonomiskajās zonās”;
- Ministru kabineta 2006.gada 17.janvāra noteikumi Nr.60 „Preču uzskaites”.⁶³

2001. gada 1. janvārī stājas spēkā likums „Par nodokļu piemērošanu brīvistās un speciālajās ekonomiskajās zonās”.

Šis likums ievieša kārtību nodokļu atvieglojumos un noteica to piemērošanas procedūru Latvijas brīvistās un speciālajās ekonomiskajās zonās. Ar šo likumu tika saskaņoti tiešo nodokļu atvieglojumu piešķiršanas kritēriji SEZ uzņēmumiem atbilstoši ES prasībām. Likums nosaka kārtību, kādā piemērojama atbrīvošana no akcīzes nodokļa un pievienotās vērtības nodokļa, 80% atlaide no aprēķinātā uzņēmuma ienākuma nodokļa, 80% atlaide no nekustāmā īpašuma nodokļa (pēc pašvaldības lēmuma to var papildināt ar 20% atlaidi). BEZ uzņēmēj sabiedrība var samazināt ar uzņēmuma ienākuma nodokli apliekamo ienākumu no ieguldījumiem, kas izdarīti infrastruktūras vai sociālās jomas objektos.

2.2. Liepājas Speciālā ekonomiskā zona

Liepājas speciālā ekonomiskā zona (turpmāk – Liepājas SEZ) tika izveidota uz divdesmit gadiem – no 1997.gada 1.marta līdz 2017.gada 1.martam, ar iespēju šo termiņu pagarināt. Kas arī tika izdarīts un darbības laiks pagarināts līdz 2035. gadam.⁶⁴

Saskaņā ar „Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likumu“, Liepājas SEZ izveidošanas pamatmērķis ir attīstīt un veicināt tirdzniecību, rūpniecību, kuģniecību un gaisa satiksmi, kā arī starptautisko preču apmaiņu caur Latviju. Tās uzdevums ir piesaistīt ieguldījumus ražošanas un infrastruktūras attīstībai, kā arī jaunu darbavietu radīšanai Liepājā, veicināt Liepājas reģiona attīstību.

Liepājas SEZ kopējā teritorija ir aptuveni 65% no Liepājas pilsētas teritorijas jeb 3739 hektāri, ko veido osta ar 372 hektāriem sauszemes teritorijas un 810 hektāriem akvatorijas,

⁶³ Valsts ieņēmumu dienesta oficiālā mājas lapa, [tiešsaiste]- [atsauce -14.05.2013]. Pieejams: <http://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=9&id=1016&hl=1>

⁶⁴ *Speciālās ekonomiskās zonas un brīvostas*, [tiešsaiste]. Latvijas Republikas Saeimas mājaslapa –[skatīts 1.05.2013]. Pieejams: http://www.saeima.lv/steno/alf_rad/11saeima/Specialas_ekon_zonas_un_brivostas.htm

industriālās teritorijas 543 hektāru platībā, Liepājas starptautiskā lidosta (251 ha) un bijusī militārās bāzes „Karosta” teritorija ar kopējo platību 1763 ha.

2011.gadā Latvijas un Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas 2007.–2013.gadam ietvaros projektā „Transporta un ostu komunikāciju sistēmu attīstība” izveidoti seši Liepājas ostas personu piekļuves punkti jeb caurlaides un izveidota vienota ostas kontroles sistēma.

2011.gadā Liepājas ostā pārkrautas 4 856 937,61 tonnas kravu. Salīdzinājumā ar 2010.gadu pieaugums ir 10,8% un tas par 7,9 % pārsniedz plānoto. 2011.gada kravu apgrozījums bija viens no lielākajiem atjaunotās ostas vēsturē kopš 1991.gada. Iepriekš lielākais pārkrautais kravu apjoms bija 2003.gadā – 4,86 miljoni tonnu, tas bija saistīts ar īpaši labvēlīgiem tirgus apstākļiem kokmateriālu un šķeldas tirgū.

2011.gadā Liepājas SEZ pārvalde noslēgusi piecus ilgtermiņa nomas līgumus, kas paredz lauksaimniecības produkcijas noliktavas un loģistikas centra būvniecību, zivju pieņemšanas un pirmapstrādes kompleksa izveidi, noliktavas būvniecību un BIO kurināmā ražotni un noliktavu.

2011.gads Liepājas SEZ pārvaldei finanšu jomā ir bijis stabils. Lielāko daļu ieņēmumu un izdevumu veido ES Kohēzijas fonda projektu līdzfinansējums, kas ir veiksmīgi apgūts. 2011.gadā palielinājās aprēķināto valsts un pašvaldības budžetos pārskaitāmo nodokļu un nodevu summa, kas veidoja 1 260 351,00 latus un tas ir par 9,8 % vairāk nekā gadu iepriekš. Liepājas SEZ pamatkapitāls gada laikā nav mainījies. Nolikumā paredzētā rezerve palielinājusies no ieņēmumu pārsnieguma pār izdevumiem par kopējo summu 558 315,00 lati.

2011.gadā Liepājas SEZ pārvaldes štatu saraksts tika palielināts par 5 štata vietām, pieņemot darbā velkoņa TAK-8 apkalpi.

2011.gadā Liepājas SEZ pārvalde ir īstenojusi plašu un mērķtiecīgu mārketinga, reklāmas un publicitātes pasākumu programmu. Liepājas SEZ pārvaldes pārstāvji un uzņēmēji ir piedalījušies dažādās starptautiskajās transporta un loģistikas izstādēs un forumos, piemēram, „TransRussia 2011”, „Transport & Logistic 2011”, „Transit - TransKazahstan 2011” un citos starptautiskajos forumos.

2011.gadā kopējā kravu struktūrā (4,86 milj. t) beramkravas veidoja 49,4% (2,40 milj. t), lejamkravas – 11,5% (0,56 milj. t) un ģenerālās kravas – 39,1% (1,90 milj. t). 2012.gada 1.pusgadā kopējā kravu struktūrā (3,52 milj. t) beramkravas veidoja 52% (1,82 milj. t), lejamkravas – 6% (0,21 milj. t) un ģenerālās kravas – 42% (1,48 milj. t). 2011.gadā ir vērojams kravu apjoma pieaugums par 11% no 4,38 milj. t 2010.gadā līdz 4,86 milj. t 2011.gadā, tāpat pieauga arī kravu apgrozījums 2012.gada 1.pusgadā – 3,52 milj. t (2011.gada 1.pusgadā – 2,36 milj. t), kas ir par 1,16 milj. t jeb 33% vairāk nekā iepriekš.

Līdz 2011.gada 31.decembrim Liepājas SEZ statusā veiksmīgi darbojās 34 kapitālsabiedrības. Puse no Liepājas SEZ kapitālsabiedrībām ir izveidotas SEZ darbības laikā. Kopš Liepājas SEZ izveidošanas, kapitālsabiedrības piesaista ārvalstu kapitālu (investīcijas) no Dānijas, Vācijas, Igaunijas, Zviedrijas u.c.

2011.gadā Liepājas SEZ kapitālsabiedrības un brīvās zonas statuss tika piešķirts LSEZ SIA „Transit Termināls”, kuras darbības specializācija saistīta ar lejamkravu pārkraušanu un uzglabāšanu.

2011.gadā SEZ kapitālsabiedrības modernās tehnoloģijās, būvniecībā un infrastruktūrā ieguldījušas 9,92 milj. latu. Kopumā no 1997.gada līdz 2011.gadam modernajās tehnoloģijās un kapitālsabiedrību infrastruktūrā investēti 126,75 milj. latu.

2011.gadā Liepājas SEZ kapitālsabiedrību kopējais neto apgrozījums bija 90,66 milj. latu. No kopējā neto apgrozījuma 43,87% ir bijis eksporta apgrozījums, kas sastādīja 39 776 274,23 milj. latu. Galvenās Liepājas SEZ uzņēmumu produkcijas eksporta valstis ir Dānija, Nīderlande, Lietuva, Krievija, Zviedrija u.c. No Liepājas speciālās ekonomiskās zonas kapitālsabiedrībām lielākie eksporta apjomi bija LSEZ SIA „LASKANA”, LSEZ SIA „ERKE”, LSEZ SIA „Lesjofors Springs LV”, LSEZ SIA „Jensen Metal”, LSEZ SIA „Caljan Rite-Hite Latvia”, LSEZ SIA „GI Termināls”, LSEZ SIA „HIDROLATS” un LSEZ SIA „Trelleborg Wheel Systems Liepaja”.

2011.gadā Liepājas SEZ kapitālsabiedrībās ievērojami palielinājās darbinieku skaits un tika nodarbināti 1603 darbinieki, kas ir par 200 darbiniekiem vairāk nekā 2010.gadā. Savukārt vidējā darba alga ir samazinājusies par 6% no 480,11 latiem 2010.gadā līdz 452,40 latiem 2011.gadā. Dati par 2012.gada 1.pusgadā nodarbināto skaitu un vidējo atalgojumu nav pieejami.”⁶⁵

2.3. Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona (RSEZ)

Pēc iedzīvotāju skaita Rēzekne ir septītā lielākā pilsēta Latvijā.⁶⁶ Rēzekne ir ne tikai Latgales vēsturiskais un garīgais, bet arī ģeogrāfiskais centrs. Tajā atrodas divas stratēģiski svarīgas transporta maģistrāles un dzelzceļa līnijas, t.i. Rīga–Maskava un Sanktpēterburga–Varšava. Maģistrāles krustpunkts rada labus priekšnosacījumus pilsētas veiksmīgai attīstībai.

⁶⁵ Par brīvostu un speciālo ekonomisko zonu darbību 2011.gadā un 2012.gada 1.pusgadā, [tiešsaiste]. Ekonomikas ministrijas Informatīvais ziņojums [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: http://www.em.gov.lv/images/modules/items/EMZino_031212_SEZ_m%C4%81jas_lapai.doc.

⁶⁶ PMLP.gov.lv mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/dokuments/2012/ISPV_Pasvaldibas_iedzivotaju_skaits_pagasti.pdf

Rēzekne ģeogrāfiski tuvu atrodas Krievijas, Lietuvas un Baltkrievijas robežai. Tā kļuvusi par Eiropas Savienības austrumu robežpilsētu.

1997. gadā ar mērķi veicināt tirdzniecību, attīstīt rūpniecību un satiksmi, kā arī preču eksportu un importu caur Latviju, piesaistot ieguldījumus ražošanas un infrastruktūras attīstībai un jaunu darbavietu radīšanai, tika izveidota **Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona**. Rēzeknes speciālajā ekonomiskajā zonā reģistrētās komercsabiedrības var saņemt gan tiešās nodokļu atlaides (nekustamā īpašuma nodoklis, uzņēmumu ienākuma nodoklis), gan arī netiešos nodokļu atvieglojumus, veidojot Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas teritorijā brīvās zonas, kā arī veicot ieguldījumus⁶⁷.

Pamatojoties uz Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likumu, 2010. gada 1. februārī tika pieņemts lēmums par akciju sabiedrības „Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona” darbības izbeigšanu un likvidācijas procesa uzsākšanu. Vienlaicīgi Rēzeknes pilsētas dome un Rēzeknes novada pašvaldība pieņēma lēmumu par kopīgas pašvaldību iestādes „Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde” (p/i „RSEZ pārvalde”) izveidi, kas turpmāk veiks likvidējamās Rēzeknes SEZ pārvaldīšanas akciju sabiedrības funkcijas un pārņems visas tās tiesības un pienākumus. 2010. gada 11. februārī p/i „RSEZ pārvalde” tika reģistrēta Valsts ieņēmumu dienestā. Papildus tika veikti grozījumi Rēzeknes SEZ teritorijā, nosakot, ka RSEZ kopplatība ir 1155 ha, kas ietver Rēzeknes pilsētas un Rēzeknes novada Vērēmu, Griškānu un Ozolaines pagastu administratīvo teritoriju.⁶⁸

RSEZ priekšrocības

1. Labvēlīga nodokļu atlaižu sistēma:

- būtiskas nekustamā īpašuma nodokļu un uzņēmuma ienākuma nodokļa atlaides;
- brīvās zonas izveides iespējas RSEZ teritorijā uzņēmumiem ļauj atbrīvot importa un eksporta operācijas no muitas nodokļa un PVN.

⁶⁷ Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: http://www.rsez.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=99

⁶⁸ *Informatīvais ziņojums „Par brīvostu un speciālo ekonomisko zonu darbību 2010.gadā un 2011.gada I pusgadā* - [tiešsaiste]. LR Ekonomikas ministrija. 3. lpp. – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: <http://em.gov.lv/em/2nd/?cat=30110&id=23386>

2.Kvalificēts darbaspēks:

- Latgales reģionā ir 15 profesionālās izglītības iestādes un divas koledžas. Tiek sagatavoti speciālisti mašīnbūves un metālapstrādes jomā, būvniecības jomā, enerģētikas, elektronikas un automātikas jomā, pārtikas produktu ražošanas jomā, tekstiliju ražošanas jomā, tūrisma un pakalpojumu jomā, kokapstrādes jomā un citās jomās.
- Augstākā izglītība. Rēzeknē darbojas Rēzeknes Augstskola, kā arī Daugavpils Universitātes un divpadsmit augstskolu filiāles.

3.Stabilas sadarbības tradīcijas ar Krieviju un NVS valstīm:

- konkurētspējīgs izvietojums tuvu Krievijas un Baltkrievijas tirgum;
- kaimiņvalstu uzņēmējdarbības vides pārzināšana un noturīgas biznesa attiecības.

4.Starptautiskās nozīmes transporta un loģistikas centrs:

- Austrumu - Rietumu transporta koridors ir vārti uz austrumiem un rietumiem;
- moderns kravu uzņemšanas parks dzelzceļa stacijā „Rēzekne-II”;
- Trans-Eiropas autoceļu tīkla (TEN) un starptautiskās nozīmes dzelzceļu krustpunkts.

5.Inovatīva komercdarbības vides infrastruktūra:

- Baltijas valstīs vienīgais plastmasas produktu prototipu izgatavošanas centrs;
- detaļu un izejmateriālu ķīmiskās un fizikālās pārbaudes laboratorija;
- biznesa inkubators.

6.Valsts un pašvaldību atbalsts:

- konsultācijas, informācija un publisko projektu izstrāde Rēzeknes pilsētas domes Attīstības un plānošanas pārvaldē;
- mūsdienīgas konferenču, semināru telpas ar simultāno tulkošanu un pārraides iespējām internetā;
- valsts atbalsta un strukturālo fondu programmas uzņēmējiem;
- Nodarbinātības valsts aģentūras atbalsts darbaspēka atlasē un pārkvalificēšanā.

7.Pievilcīga dzīves vide:

- senas un bagātas amatniecības tradīcijas, izteikta reģionālās identitātes izjūta;
- plašas aktīvās atpūtas iespējas;
- gleznainas ainavas, ekoloģiski tīra vide un daudzi ezeri Rēzeknes apkārtnē.⁶⁹

Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas teritoriju veido Rēzeknes pilsētas, Vērēmu un Griškānu pagastu teritorijas ar kopējo plātību 1220 ha.

⁶⁹ Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: http://www.rsez.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=56

Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde (saīsināti – p/i “RSEZ pārvalde”) ir Rēzeknes pilsētas domes un Rēzeknes novada domes pārraudzībā esoša kopīga pašvaldību iestāde, kura izveidota, pamatojoties uz Rēzeknes pilsētas un Rēzeknes novada domes lēmumiem, saskaņā ar Latvijas Republikas likuma “Par pašvaldībām” 99.pantu, “Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likumu” un citiem Latvijas Republikā spēka esošajiem normatīvajiem aktiem.

Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvaldes struktūru nosaka 1997. gada likums “Par Rēzeknes speciālo ekonomisko zonu”. Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvaldes uzraudzības padomes sastāvā ir 4 locekļi, no kuriem 2 ieeļ Rēzeknes pilsētas dome un 2 ieeļ Rēzeknes novada dome. RSEZ pārvalde ir izpildinstitūcija, kura veic šādas funkcijas:

- izstrādā Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas attīstības plānu un nodrošina tā izpildi;
- izstrādā iestādes kārtējā gada darbības plānu;
- organizē Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas izpēti un izvērtējumu,
- izplata informāciju un veic tirgus izpēti ieguldītāju piesaistei;
- pašu spēkiem organizē ieguldītāju piesaisti, kā arī slēdz līgumus ar speciālām aģentūrām un komercsabiedrībām;
- organizē infrastruktūras izveidošanu un komunikāciju izbūvi Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas teritorijā atbilstoši Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas attīstības plānam;
- piedalās Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas teritorijas infrastruktūras attīstībā;
- nodrošina pakalpojumu kompleksu Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas ieguldītājiem un Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas komercsabiedrībām.⁷⁰

RSEZ statusa iegūšana

Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas teritorijā ir iespējas veikt komercdarbību un saņemt atļauju likumā paredzēto tiešo nodokļu atvieglojumu saņemšanai, kā arī ir tiesības veikt komercdarbību RSEZ brīvajā zonā, saņemot likumā paredzētos netiešos nodokļu atvieglojumus.

Nepieciešamie nosacījumi RSEZ uzņēmuma statusa piešķiršanai:

- komersanta juridiskajai adresei jābūt RSEZ teritorijā;

⁷⁰ Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: http://www.rsez.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=73&lang=lv

- komercdarbība jāveic RSEZ teritorijā;
- komersantam RSEZ teritorijā jāpieder nekustamajam īpašumam vai tas jānomā.

RSEZ statusa iegūšanas kārtība:

1. Uzņēmums iesniedz dokumentus RSEZ pārvaldē;
2. RSEZ Uzraudzības padome pieņem lēmumu par RSEZ statusa piešķiršanu;
3. Tiek noslēgts līgums un komersants pārreģistrē nosaukumu LR Uzņēmumu reģistrā;
4. Komercsabiedrība iegūst atļauju piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus.

1. Uzņēmums iesniedz dokumentus RSEZ pārvaldē;

Nepieciešamie dokumenti RSEZ uzņēmuma statusa iegūšanai

- pieteikums RSEZ pārvaldei,
- komersanta reģistrācijas apliecības un statūtu kopija,
- dokuments, kas apliecina komersanta atrašanos RSEZ teritorijā (nomas līgums, zemes grāmatas akts u.c.),
- komersanta teritorijas plāns,
- biznesa plāns;
- ja komersants jau veic komercdarbību, gada pārskats un izziņa no Valsts ieņēmumu dienesta par nodokļu nomaksu.

2. RSEZ Uzraudzības padome pieņem lēmumu par RSEZ statusa piešķiršanu;

RSEZ pārvaldes Uzraudzības padomē izskata jautājumu un pozitīva lēmuma pieņemšanas gadījumā, uzdot RSEZ pārvaldes Izpildparātam noslēgt līgumu starp RSEZ pārvaldi un attiecīgo komercsabiedrību par ieguldījumiem komercdarbības veikšanai Rēzeknes SEZ teritorijā;

3. Tiek noslēgts līgums un komersants pārreģistrē nosaukumu LR Uzņēmumu reģistrā;

- tiek noslēgts līgums starp RSEZ pārvaldi un attiecīgo komercsabiedrību par ieguldījumiem komercdarbības veikšanai Rēzeknes SEZ teritorijā;
- komercsabiedrība veic nepieciešamās izmaiņas statūtos un pierēģistrē tās LR Uzņēmumu reģistrā, pievienojot komercsabiedrības nosaukumam vārdus „Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas...”

4. Komercsabiedrība iegūst atļauju piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus.

Tiek noslēgts līgums ar RSEZ pārvaldi par attiecīgās komercdarbības veikšanu Rēzeknes SEZ teritorijā un komersants saņem atļauju par tiesībām piemērot likumā „Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” noteiktos tiešo nodokļu atvieglojumus, kā arī tiesības veidot brīvo zonu (skatīt nākamo sadaļu „Brīvās zonas izveide”).⁷¹

Ekonomikā visus nodokļus sadala tiešos un netiešos. Rēzeknes speciālajā zonā darbojošās nodokļu atlaides attiecināmas gan tieši, gan arī netieši. 2. un 3. tabulā var redzēt kādas nodokļu atlaides tiek piemērotas.

2.1.tabula

Tiešās nodokļu atlaides

Nodoklis, kuram tiek piemērotas atlaides	Ar nodokli apliekamais objekts	Nodokļa likme Latvijā	Nodokļa likme, darbojoties ar RSEZ statusu
Nekustamā īpašuma nodoklis	Zemes, ēku un būvju kadastrālā vērtība	1,5 %	0-0,3 %
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Bruto peļņa	15 %	3 %
Nerezidenti	Dividendes*	10 %	2 %
	Atlīdzība par vadības un konsultatīvajiem pakalpojumiem	10 %	2 %
	Samaksa par intelektuālo	5-15%	1-3%

⁷¹ Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.] Pieejams: http://www.rsez.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=57

	Īpašumu**		

Avots: RSEZ mājas lapa ⁷²

* Izņemot dividendes, kas tiek izmaksātas Sabiedrībai - citas ES dalībvalsts rezidentam (arī šādas Sabiedrības pastāvīgajai pārstāvniecībai) atbilstoši likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” noteikumiem.

** Izņemot samaksu, ko Latvijas sabiedrība izmaksā ES dalībvalstu saistītai sabiedrībai vai tās pastāvīgajai pārstāvniecībai atbilstoši likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” noteikumiem

2.2.tabula

Netiešās nodokļu atlaides

Nodoklis, kuram tiek piemērotas atlaides	Ar nodokli apliekamais objekts	Nodokļa likme Latvijā	Nodokļa likme, darbojoties ar RSEZ statusu

⁷² Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.] Pieejams: http://www.rsez.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=57

<i>Pievienotās vērtības nodoklis</i>	Preču piegādes RSEZ komersantam RSEZ teritorijā ietilpstošajā brīvajā zonā to tālākai eksportēšanai. RSEZ komersanta ilgtermiņa ieguldījumi (ēkas, būves, tehnoloģiskās iekārtas un mašīnas, nepabeigtie celtniecības objekti, nemateriālie ieguldījumi)*	21%	0%
<i>Akcīzes nodoklis</i>	1.Naftas produkti, kurus piegādā RSEZ komersantam, kamēr tie atrodas RSEZ komersanta brīvās zonas teritorijā. 2.Naftas produkti, kurus RSEZ komersants izmanto elektroenerģijas ražošanai vai kombinētās iekārtās, kas ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju	Atkarīgā no naftas produkta veida un daudzuma	0%

Avots: RSEZ mājas lapa ⁷³

- *- paredzēti līgumā par ieguldījumu veikšanu,
- saistīti ar jauna uzņēmuma dibināšanu, esošā uzņēmuma paplašināšanu vai ražojamās produkcijas vai ražošanas procesa fundamentālu pārveidošanu,
 - tiek izmantoti RSEZ komersanta saimnieciskajā darbībā RSEZ teritorijā vismaz 5 gadus

RSEZ komercsabiedrību skaits

⁷³ Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.] Pieejams: http://www.rsez.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=57

2011. gadā ar RSEZ komercsabiedrības statusu un atļauju piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus darbojās 14 komercsabiedrības, tajā skaitā:

- finiera saplākšņa ražotne RSEZ SIA „VEREMS”;
- mašīnbūves un metālapstrādes komercsabiedrība RSEZ AS „REBIR”;
- mašīnbūves un metālapstrādes komercsabiedrība RSEZ SIA „RIGAMET”;
- mašīnbūves un metālapstrādes komercsabiedrība RSEZ SIA „LEAX Rēzekne”;
- graudu elevatora un muitas noliktavu komercsabiedrība RSEZ AS „Rēzeknes Dzirnāvieks”;
- tauvu, virvju un tīklu ražotājs RSEZ SIA „Magistr – Fiskevegn Group.MFG”;
- alus rūpnīca RSEZ SIA „DFD”;
- koka granulu ražotājs RSEZ SIA „NewFuels”;
- gāzes degļu ražošanas komercsabiedrība RSEZ SIA „REDIUS”;
- u.c. komercsabiedrības.⁷⁴

Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas komercsabiedrībās 2012. gadā par 13,56 procentiem palielinājies apgrozījums, eksporta apjomi pieauguši par 12,27 procentiem salīdzinājumā ar 2011. gadu, par ko liecina pašvaldību kopīgās iestādes “Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde” (RSEZ) apkopotie komercsabiedrību neauditētie dati.

RSEZ komercsabiedrību kopējais apgrozījums 2012. gadā bija 43,56 milj. latu (2011. gadā šis rādītājs bija 38,36 milj.latu). Lielākie ražošanas uzņēmumi, kas darbojas kā RSEZ komercsabiedrības un līdz ar to izmanto likumdošanā noteiktos nodokļu atvieglojumus un priekšrocības, ir finiera saplākšņa ražotne „Verems”, koka granulu ražotājs „NewFuels” un metālapstrādes uzņēmums „Leax Rēzekne”.

Saskaņā ar *Lursoft* datiem (uz 25.04.2012.) 76 procenti no ārvalstu tiešajām investīcijām Rēzeknē, kā arī 16,8 procenti no ārvalstu tiešajām investīcijām Rēzeknes novadā ir veiktas tieši RSEZ uzņēmumos, t.i. RSEZ SIA “NewFuels”, RSEZ AS “Rēzeknes Dzirnāvieks”, RSEZ SIA „RIGAMET” un RSEZ SIA „LEAX Rēzekne”.

2011. gadā būtiski palielinājusies RSEZ komercsabiedrību aktivitāte un neto apgrozījums ir augstākais kopš 1998. gada. RSEZ komercsabiedrību kopējais neto apgrozījums 2011.gadā sasniedza 38,48 miljonus latu, kas ir par 63 procentiem lielāks nekā 2010. gadā. Lielākais apgrozījuma pieaugums pagājušajā gadā bijis finiera saplākšņa

⁷⁴ Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 09.05.2013.] http://www.rsez.lv/images/dokumenti/parskats_2011.pdf

ražošanas komercsabiedrībā RSEZ SIA „VEREMS”, koka granulu ražošanas komercsabiedrībā RSEZ SIA „NewFuels” un mašīnbūves un metālapstrādes komercsabiedrībā RSEZ AS „REBIR”. Kopumā RSEZ komercsabiedrībās 2011. gadā nodarbināti 712 strādājošie, turklāt strādājošo skaits gada laikā palielinājies par 10 procentiem un jaunas darbavietas izveidotas uzņēmumos RSEZ SIA „LEAX Rēzekne”, RSEZ SIA „NewFuels” u.c.

Ar oficiālu publikāciju laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” izsludināti Grozījumi likumā “Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās”, kas nosaka termiņa pagarinājumu līdz 2035. gadam tiešo nodokļu atlaižu piemērošanai par veiktajiem ieguldījumiem brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās licenzētās kapitālsabiedrībās.

Likums Saeimā pieņemts 2013. gada 4. aprīlī (skat. <https://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=256251>). Iepriekš nodokļu atvieglojumi brīvostu un speciālo ekonomisko zonu kapitālsabiedrībām bija paredzēti līdz 2017. gadam.

Grozījumi “Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likumā”, kas nosaka speciālās ekonomiskās zonas darbības termiņa pagarinājumu līdz 2035. gada beigām, tika pieņemti un izsludināti jau 2013. gada martā (skat. <https://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=255710>).

Nodokļu atvieglojumu piemērošanas un speciālās ekonomiskās zonas darbības termiņa pagarināšana veicinās tirdzniecību, rūpniecību un preču tranzītu caur Latviju, kā arī investīciju piesaisti un jaunu darbavietu radīšanu.⁷⁵

2010. gadā RSEZ pārvalde piedalījās Britu laikraksta “Financial Times” izdevuma “Foreign Direct Investment” aptaujā “Globālās ekonomiskās zonas nākotnē 2010/11”, kuras ietvaros neatkarīgi eksperti analizēja speciālās ekonomiskās zonas (kopā piedalījās ap 700 brīvo un speciālo ekonomisko zonu no visas pasaules). Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona ieguva 6.vietu pasaulē izmaksu efektivitātes rādītājā. Pašvaldību kopīgās iestādes „Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde” 2010.gada publiskais pārskats.⁷⁶

Speciālās ekonomiskās zonas ir reģionālās politikas instruments un papildu stimuls uzņēmējiem uzsākt ekonomisko darbību tieši tādā teritorijā, kur izveidota speciālā

⁷⁵ Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce10.05.2013.]. Pieejams: http://www.rsez.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=158%3Aizsludinti-likuma-grozjumi-par-nodoku-atvieglojumu-piemroanu-specilajs-ekonomiskajs-zons-ldz-2035gadam&catid=1%3Alatest-news&Itemid=50&lang=lv

⁷⁶ Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste]. – [atsauce 20.04.2013.]. Pieejams: http://www.rsez.lv/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=42&Itemid=76

ekonomiskā zona. Ja uzņēmums veic investīcijas un ieguldījumus attīstībā un sekmīgi darbojas, tas var pretendēt uz īpašām nodokļu atlaidēm, kas kopumā labvēlīgi ietekmē uzņēmuma attīstību, jo nodokļu atvieglojumos saņemtos līdzekļus var ieguldīt attīstībā.

Saskaņā ar zemes un piestātņu nomas līgumiem, pārskata periodā Rīgas brīvistā strādājusi 81 uzņēmēj sabiedrība, kuru darbība saistīta ar jūras kravu pārkraušanu, uzglabāšanu, apstrādi, dažādiem ar ostas darbību saistītiem pakalpojumiem un ražošanu Rīgas brīvostas teritorijā. No kopējā uzņēmumu skaita 32 uzņēmēj sabiedrības 2011.gadā bija jūras kravu termināļi, kas sniedz stividoru pakalpojumus.

2.4. Rīgas brīvosta

2011.gadā Rīgas brīvostu apmeklēja 3913 tirdzniecības kuģi ar kopējo bruto tonnāžu 45,1 milj. GT. Lai gan kravas kuģu skaits, salīdzinājumā ar 2010.gadu, nedaudz samazinājās par 3,1%, kuģu kopējā bruto tonnāža palielinājās par 3,8%, kas liecina par lielākas kravnesības kuģu īpatsvara palielināšanos ostā. Savukārt 2012.gada pirmajā pusgadā Rīgas ostā ir apkalpoti 1954 tirdzniecības kuģi. Lai arī kravas kuģu skaits faktiski saglabā 2011.gada pirmā pusgada rādītāju līmeni (+0,3%), kuģu kopējā bruto tonnāža ir palielinājusies par 6%, sasniedzot 22,9 milj. GT.

Pārskata periodā ar jūras kravu pārkraušanu nodarbojās 8 brīvostas brīvās zonas (turpmāk – BZ) režīmā licencētas uzņēmēj sabiedrības, kuras 2011.gadā kopā pārkrāva 13,87 milj. t kravu jeb 41% no kopējā kravu apgrozījuma Rīgas brīvistā. Savukārt 2012.gada pirmajā pusgadā BZ licencēto termināļu jūras kravu apgrozījums bija 7,23 milj.t. jeb 39% no kopējā kravu apgrozījuma ostā. Lielāko jūras kravu apgrozījumu 2011.gadā uzrādījušas sekojošas BZ uzņēmēj sabiedrības („TOP-5”): AS „BLB Baltijas termināls” (3,68 milj. t), SIA „Baltic Container Terminal” (2,76 milj. t), SIA „Rīgas Universālais termināls” (2,23 milj. t), SIA „Naftimpeks” (2,0 milj. t) un SIA „Alpha osta” (1,70 milj.t).

Arī 2012.gada 1.pusgadā lielāko jūras kravu apgrozījumu uzrādījuši sekojoši uzņēmumi: AS „BLB Baltijas termināls” (1,57 milj. t), SIA „Naftimpeks” (1,49 milj. t), SIA „Baltic Container Terminal” (1,44 milj.t), SIA „Rīgas Universālais termināls” (1,25 milj. t), un SIA „Alpha osta” (0,70 milj. t).

2011.gadā kopējais jūras kravu apgrozījums Rīgas ostā palielinājās par 11,8% un sasniedza 34,07 milj. t. Salīdzinājumā ar 2010.gadu kravu apgrozījums pieauga par 3,6 milj. t, kas ir viens no lielākajiem gada apgrozījuma pieaugumiem Rīgas ostā pēdējā desmitgadē.

2011.gadā apgrozījums palielinājās visos kravu segmentos – lejamkravām par 15%, beramkravām par 14,5% un ģenerālkravām par 1,1%. Beramkravas veidoja 58,6% no ostas kopējā kravu apjoma, attiecīgi lejamkravu īpatsvars bija 22,2%, bet ģenerālkravu – 19,2%.

Pēc apjoma lielākie pārkrautie kravu veidi 2011.gadā bija ogles (13,5 milj.t), naftas produkti (7,5 milj.t), konteinerizētā krava (3,1 milj.t), kokmateriāli (3,9 milj.t) un minerālmēsli (1,7 milj.t). Konteinerkravu apgrozījums 2011.gadā turpināja palielināties un pirmo reizi ostā tika pārkrauts vairāk nekā 300 tūkst. TEU vienības konteinerizētās kravas gadā.

2012.gada 1.pusgadā ostā ir pārkrauts 18,79 milj. t jūras kravu, kas ir par 11,7% jeb 1,9 milj. t vairāk nekā pārskata periodā 2011.gadā. Arī šogad kravu apgrozījums palielinājies visos kravu segmentos – būtiskākais pieaugums bijis beramkravām (par 18,4%, 11,1 milj. t), savukārt ģenerālkravu un lejamkravu apjoms audzis attiecīgi par 5,6% (3,3 milj.t) un 1,5% (4,4 milj.t).

Noslēdzoties 2011.gadam, Rīgas brīvostā BZ režīmā strādājušas 17 uzņēmēj sabiedrības: SIA „Alpha osta”, SIA „Alpha Ekspres”, SIA „Baltic Container Terminal”, A/S „BLB Baltijas termināls”, SIA „BFT”, SIA „Frigo Baltic”, SIA „Frigo Terminal”, SIA „Lacon”, SIA „Naftimpeks”, SIA „Riga Fertilizer terminal”, SIA „Rīgas Universālais termināls”, SIA „Systems Recycling”, SIA „System Terminal”, SIA „TFS Trans”, SIA „Vega Stividor”, SIA „Vexoil Bunkering” un SIA „WT Terminal”. 2012.gada pirmajā pusgadā Rīgas brīvostas pārvalde nav izsniegusi jaunas apliecības darbībai BZ režīmā.

Rīgas brīvostas BZ režīmā licencētās uzņēmēj sabiedrības 2011.gadā pamatlīdzekļos kopā investējušas 18,37 milj. latu. Lielāko daļu ieguldījumu veidoja investīcijas pamatlīdzekļu grupās: nepabeigtā celtniecība, ēkas un būves, kā arī iekārtas un mašīnas. Saskaņā ar Rīgas brīvostas uzņēmumu aptauju par plānotajiem ieguldījumiem 2012.gadā, BZ uzņēmumi 2012.gadā paredzējuši investēt 42,57 milj. latu.

2011.gadā pieci BZ uzņēmumi investēja vairāk kā 1 milj. latu katrs, kopā ieguldot 88% no visām BZ komercsabiedrību investīcijām. Pēc investīciju apjoma lielākie („TOP-5”) uzņēmumi ir: SIA „Riga Fertilizer terminal” (7,13 milj. lati, 39% no kopējā BZ uzņēmumu investīciju apjoma), SIA „Rīgas universālais termināls” (2,79 milj. lati; 15%), AS „BLB Baltijas Termināls” (2,76 milj. lati; 15%), SIA „Naftimpeks” (2,25 milj. lati; 19%) un SIA „Baltic Container terminal” (1,26 milj. lati; 7%).

Kopējais Rīgas brīvostas BZ uzņēmumos strādājošo skaits 2011.gadā bija 1005, savukārt 2012.gada pirmajā pusgadā strādājošo skaits uzņēmumos palielinājās līdz 1101 vienībām. Pēc nodarbinātības lielākie („TOP-5”) BZ uzņēmumi Rīgas brīvostā 2011.gadā

bija: SIA „Baltic Container Terminal” (203 darbinieki), AS „BLB Baltijas termināls” (152 darbinieki), SIA „Rīgas Universālais termināls” (144 darbinieki), SIA „Alpha osta” (139 darbinieki) un SIA „Naftimpeks” (76 darbinieki).

Savukārt 2012.gada 1.pusgadā lielākā nodarbinātība bija sekojošos Rīgas brīvostas BZ uzņēmumos: SIA „Baltic Container Terminal” (207 darbinieki), SIA „Rīgas Universālais termināls” (183 darbinieki), AS „BLB Baltijas termināls” (167 darbinieki), SIA „Alpha osta” (139 darbinieki) un SIA „Naftimpeks” (76 darbinieki). Pārskata periodā Rīgas brīvostas BZ režīmā strādājošie uzņēmumi ir izveidojuši 96 papildu darbavietas un vidējais atalgojums BZ uzņēmumos 2011.gadā bija 555 lati mēnesī un 2012.gada 1.pusgadā – attiecīgi 519 lati mēnesī.⁷⁷

2.5. Ventspils brīvosta

Ventspils brīvostas attīstībai ir noteikti trīs galvenie virzieni – tradicionālo tranzīta ostas darbības veidu saglabāšana un attīstība, jaunu kravu un ostas darbības veidu veicināšana, kā arī rūpniecisko sektoru attīstošo investīciju piesaiste.

Ventspils brīvostas infrastruktūra nepārtraukti tiek atjaunota un uzlabota. Kopš 1990. gadu beigām veiktajiem ostas akvatorijas padziļināšanas darbiem, Ventspils osta ir vienīgā Latvijā, kas var apkalpot vislielākos kuģus, kādi var ienākt Baltijas jūrā. Papildus ir arī paplašināts navigācijas kanāls, kas nodrošina drošāku kuģošanu.

Ventspils ostā maksimālais dziļums ir 17,5 m, maksimālā iegrimē 15 m, kas ļauj ostā apkalpot kuģus ar kravnesību līdz 150 000 DWT. Ventspils brīvostas kopējā teritorija ir 2451,39 ha.

Pēdējo 8 gadu laikā Ventspils brīvostas pārvalde ostas attīstībā ir ieguldījusi 93,9 milj. latu. Uzbūvēti tādi objekti kā prāmju pasažieru terminālis, klientu apkalpošanas centrs universālajā terminālī, rekonstruēta prāmju pietātnē, uzbūvēts Apvedtilts un rekonstruēts esošais Ventas tilts. Tā kā rekonstruētais Ventas tilts ir paceļams, arī teritoriju starp tiltiem varēs izmantot jaunu ostas termināļu veidošanai. Šobrīd jau tiek strādāts pie sauskraavu un divu universālo termināļu projektiem.

⁷⁷ Ekonomikas ministrijas Informatīvais ziņojums „Par brīvostu un speciālo ekonomisko zonu darbību 2011.gadā un 2012.gada 1.pusgadā”, [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.]. http://www.em.gov.lv/images/modules/items/EMZino_031212_SEZ_m%C4%81jas_lapai.doc.

Darbs pie Ventspils ostas konkurētspējas paaugstināšanas turpinās, un šogad uzsākta Ventspils brīvostas sauskraavu termināla būvniecība un turpinās projekta „Pievadceļi Ventspils brīvostas teritorijā esošajiem termināļiem un industriālajām zonām” īstenošana.

Ventspils pašvaldība un Ventspils brīvosta ir nodrošinājušas maksimāli labvēlīgu investīciju vidi jaunu uzņēmumu, termināļu izveidei, un uzņēmējiem tiek nodrošinātas iespējas veicināt konkurētspēju. Ventspils brīvostas pārvalde turpina darbu pie jaunas, attīstītas infrastruktūras izveides, kas veicina jaunu termināļu piesaisti un attīstību. Pēdējo gadu laikā ir izveidots specializēts graudu uzglabāšanas un pārkraušanas terminālis, slēgta tipa ogļu terminālis, sulu koncentrātu pārkraušanas un uzglabāšanas terminālis, kā arī saldēto kravu terminālis. Termināļos kopā ir izveidotas vairāk nekā 200 jaunas darbavietas.

Ventspils osta šodien ir lielākā prāmju satiksmes osta Latvijā un svarīgs prāmju līniju satiksmes centrs visā Baltijas jūras austrumu piekrastē. Pamats šodienas sasniegumiem ir Ventspils brīvostas vadības 1998.gadā pieņemtais stratēģiskais lēmums aktīvi iesaistīties prāmju satiksmes attīstībā. Turpmākajos gados brīvosta izbūvēja divas prāmju apkalpošanai nepieciešamas Ro-Ro tipa piestātnes, prāmju termināli un kravas klientu servisa centru.

Aktīvi ir strādāts pie prāmju operatoru piesaistes un pašlaik uz Ventspili ved trīs regulāras kravu un pasažieru prāmju līnijas. Uz Vācijas ostu Travemindi 2 reizes nedēļā kursē prāmis „Watling Street”, maršrutu Ventspils–Nīneshamna (Zviedrija) 5 reizes nedēļā nodrošina prāmis „Scottish Viking”. Abu līniju operators ir AS „Scandlines”. Savukārt maršrutā Lībeka–Ventspils–Sanktpēterburga satiksmi 2 reizes nedēļā nodrošina prāmju kompānija „Finnlines”.

Prāmju līniju attīstība Ventspilī rada jaunas darba vietas gan ostas termināļos, gan rūpniecības uzņēmumos, gan arī ar tiem saistītajos transporta uzņēmumos, tādējādi padarot Ventspili pievilcīgāku starptautiskajā vidē kā rūpniecības un loģistikas centru.

2011.gadā papildus Ventspils brīvostas pārvaldes ieguldījumiem 6,3 milj. latu, brīvostā strādājošie licencētie uzņēmumi ir ieguldījuši 8,9 milj. latu. Ventspils brīvostas pārvalde apkopojumus par brīvostas uzņēmumu darbību veic 1 reizi gadā, tādēļ dati par 2012.gada 2.pusgadu vēl nav pieejami.

2011.gadā ostas uzņēmumi apkalpoja 1838 kuģus un pārkrāva 28 452 tūkst. t kravu. Galveno īpatsvaru kravu nomenklatūrā ieņem naftas produkti (50,8%), akmeņogles (23,3%), minerālmēsli (9,9%) un Ro-Ro kravas (6,6%). Darbībai BZ režīmā ir licencētas 31 uzņēmēj sabiedrība. 2011.gadā pārkrauts par 3637 t jeb 14,66% vairāk kā 2010.gadā. 2011.gadā kopējā kravu struktūrā (28,45 milj. t) beramkravas sastādīja 38% (10,95 milj. t), lejamkravas – 53% (14,98 milj. t) un ģenerālās kravas – 9% (2,52 milj. t). 2012.gada

1.pusgadā kopējā kravu struktūrā (17,31 milj. t) beramkravas sastādīja 37% (6,47 milj. t), lejamkravas – 56% (9,62 milj. t) un ģenerālās kravas – 7% (1,22 milj. t).

Ventspils priekšrocības – sakārtoto infrastruktūru, izdevīgos transporta savienojumus, cilvēkresursus un to apmācību, speciālās ekonomiskās zonas nodrošinātos nodokļu atvieglojumus, pašvaldības un brīvostas atbalstu privāto projektu īstenošanā – izmantojuši vairāki pašmāju un ārvalstu investori. Pēdējo desmit gadu laikā Ventspilī ir piesaistīti 20 jauni ražojošie uzņēmumi.

Rūpnieciskā attīstība Ventspilī turpinās. 2011. gada 1.jūlijā savu jauno ražotni atklāja mašīnbūves uzņēmums SIA „Bucher Schoerling Baltic”. Savā jaunajā ražotnē šogad darbu uzsācis beļģu mašīnbūves nozares uzņēmums “Malmar Sheet Metal”. Nākamā gada sākumā plānots pabeigt SIA „EUROLCDS” trīsdimensiju attēlu veidošanas tehnoloģiju rūpnīcas būvniecību.

Ventspils brīvostas darbības rezultātā kopš 2002.gada, kad Ventspils ražojošajā sektorā strādāja 1185 darbinieki, darbavietu skaits šajā jomā ir divkārtšojies, 2012.gadā piedāvājot vairāk nekā 2000 darbavietu. 2011.gadā Ventspils brīvostā tika nodarbināti 2466 darbinieki, kas ir par 19 darbiniekiem jeb par 0,7% vairāk nekā 2010.gadā. Arī bruto darba algas apmērs ir palielinājies no 661,40 latiem 2010.gadā līdz 683,26 latiem jeb par 3% 2011.gadā. Dati par 2012.gada 1.pusgadu nav pieejami.⁷⁸

3. BRĪVO EKONOMISKO ZONU IETEKMĒ UZ REĢIONIEM

3.1. RSEZ darbības analīze reģionā

Veiksmīgs ekonomiskās attīstības nosacījums ir investīciju piesaiste, kas nodrošina jaunu ekonomisko aktivitāšu piesaisti un darbavietu izveidi. Sekmīgai investīciju piesaistei nozīmīga ir stabila uzņēmējdarbības vide, ko nodrošina arī nodokļu atvieglojumu politika. Kā viens no veidiem investīciju piesaistei, izmantojot nodokļu atvieglojumus, ir atsevišķu teritoriju jeb brīvo ekonomisko zonu (BEZ) noteikšana, kurās tiek realizēti noteikti nodokļu atvieglojumi. BEZ darbojas gandrīz visos pasaules reģionos ar dažādiem nosaukumiem: brīvosta, speciālā ekonomiskā zona (SEZ), brīvā tirdzniecības zona u.c. BEZ ir ar likumu noteiktas valsts teritorijas daļas vai atsevišķas biznesa vienības, kas darbojas valstī pieņemtā

⁷⁸ Par brīvostu un speciālo ekonomisko zonu darbību 2011.gadā un 2012.gada 1.pusgadā, [tiešsaiste]. – Ekonomikas ministrijas Informatīvais ziņojums [atsauce08.05.2013.]. Pieejams: http://www.em.gov.lv/images/modules/items/EMZino_031212_SEZ_m%C4%81jas_lapai.doc.

BEZ likuma ietvaros, kurš piedāvā dažādus stimulus, lai piesaistītu ārvalstu un vietējos investorus un ir pakļauts speciālam muitas režīmam.⁷⁹

2010.gadā, pamatojoties uz veiktajiem grozījumiem RSEZ likumā, kas stājās spēkā 2010.gada 13.janvārī, tika veiktas būtiskas izmaiņas RSEZ pārvaldes juridiskajā statusā, kuru ietvaros līdzšinējā RSEZ pārvaldīšanas akciju sabiedrība tika likvidēta un izveidota jauna RSEZ pārvaldes iestāde - pašvaldību kopīgā iestāde "Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde" (2010.gada 11.februārī), kura pārņēma visas RSEZ pārvaldīšanas akciju sabiedrības tiesības un pienākumus. 2012.gadā uzsākti likuma grozījumi likumā „Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” un likumā „Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likums” par darbības termiņa pagarināšanu līdz 2035.gadam kuri tika veiksmīgi īstenoti.

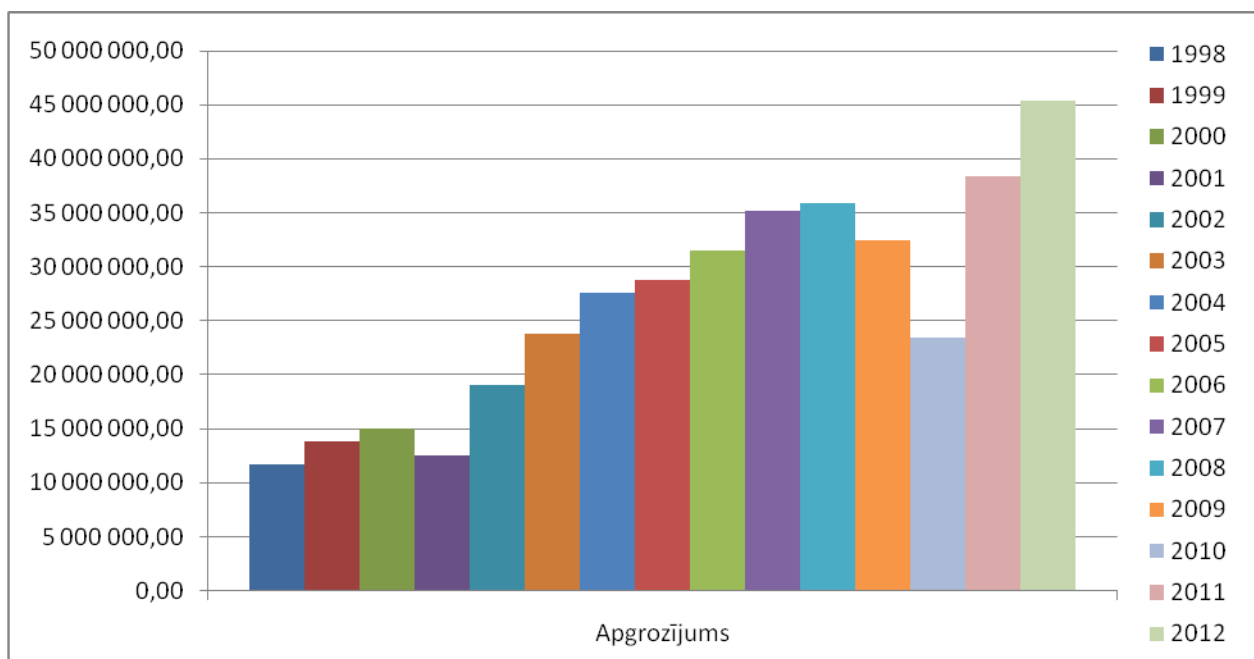
Rēzeknes Speciālās ekonomiskās zonas komersantiem ir iespējas izmantot šādus netiešo nodokļu atvieglojumus: pievienotās vērtības nodokļa 0% likmi un atbrīvojumu no akcīzes nodokļa, veidojot Rēzeknes Speciālās ekonomiskās zonas teritorijā brīvās zonas, kā arī veicot ieguldījumus.

RSEZ darbībā izmaiņas pozitīvā virzienā uzsākās pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai, kad Rēzekne un Latgales reģions kļuva par Eiropas Savienības ārējo robežu un par Rēzekni kā potenciālo investīciju vietu sāka interesēties Rietumu valstu uzņēmumi, kas vēlas attīstīt sadarbību ar Krieviju. Savukārt pēc pievienošanās Šengenas zonai RSEZ ir kļuvusi par pievilcīgu biznesa vietu Krievijas uzņēmumiem, kuri vēlas paplašināt uzņēmējdarbību Rietumu virzienā. Tomēr nozīmīgākās pārmaiņas RSEZ darbībā ir vērojamas pēc juridiskā statusa maiņas un teritorijas izmaiņām 2010.gada sākumā.

RSEZ statistikas datu analīze (1998.g.- 2012.g.) atļauj saprast kāda bija dinamika RSEZ komercsabiedrību apgrozījuma, nodarbinātība, investīcijas un ieguvumos. RSEZ komercsabiedrību apgrozījuma dati 1998.g- 2012.g atspoguļoti 1. Attēla, kur ir redzams kā uzņēmumu apgrozījums ar katri gadu pieaug, kritums ir vērojams trijos gados. Pirmo reizi, 2001. gadā, kas kalpo par rezultātu RSEZ A/S Piena konservu kombināts un RSEZ SIA „Rēzeknes saldētava” likvidāciju. Otro reizi 2009. gadā Rēzeknes SEZ komercsabiedrību kopējais neto apgrozījums 2009.gadā bija 17,38 milj. LVL, kas ir apmēram par 16,75 milj. LVL jeb par 49% mazāks nekā 2008.gadā. Tas skaidrojams ar globālās krīzes ietekmi, kad

⁷⁹ **Rankevica, V.** *Free Economic Zones in Latvia and their Regional Impact*. Resume of the PFD Paper for the scientific degree of Dr. Oec. Jelgava, 2006. p. 44. Pieejams: www3.acadlib.lv/greydoc/Rankevicas_disertacija/Rankevica_lat.doc

vairumā uzņēmumu tika samazināts nodarbināto skaits un ražošanas apjoms, kā rezultātā samazinājās arī apgrozījums.⁸⁰

3.1.att. RSEZ komercsabiedrību apgrozījums

Avots: Darba autora veidots attēls, balstoties uz Ekonomikas ministrijas mājas lapā pieejamiem datiem.⁸¹

Ieguldījumi. Statistiskie dati par RSEZ komercsabiedrību ieguldījumiem ļauj saprast RSEZ piesaistīto investīciju (ieguldījumu) nozīmi Rēzekne, Rēzekne novada un Latgales reģiona kopuma attīstībai. Pēc 4.tabulas datiem, investīcijām, kuras veic RSEZ komercsabiedrības ir tendence pieaugt. Parasti investīcijas tiek ieguldītas infrastruktūras uzlabošanā, jauno ražošanas iekārtu iegādei vai modernizācijai. 2003. gadā var redzēt straujo investīciju pieaugumu, tajā laikā RSEZ SIA „Verems” ieguldīja 3887000 infrastruktūras attīstības un vēlāk, 2006. gadā – 12 549 872 Ls jauno tehnoloģiju ieviešanā.⁸²

3.1. Tabula

RSEZ komercsabiedrību ieguldījumi pēc gadiem

⁸⁰ Par brīvostu un speciālo ekonomisko zonu darbību 2009.gadā un 2010.gada 1.pusgadā, [tiešsaiste]. Ekonomikas ministrijas Informatīvais ziņojums – [atsauce 12.05.2013]. Pieejams: <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30110>

⁸¹ Ekonomikas ministrijas dati, [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30110>

⁸² Atbilstoši p/i „RSEZ pārvalde” datiem un Lursoft statistikas

Gads	Tūkst.,LVL
1998	638,700
1999	251,400
2000	1,112,600
2001	1,441,000
2002	1,525,600
2003	5,658,800
2004	1,989,100
2005	3,449,700
2006	13,358,600
2007	7,719,132
2008	590,000
2009	3,200,000
2010	9,850,000
2011	1,016,000
2012. 1.puse	830,000

Avots: Autora veidota tabula atbilstoši Ekonomikas ministrijas datiem⁸³

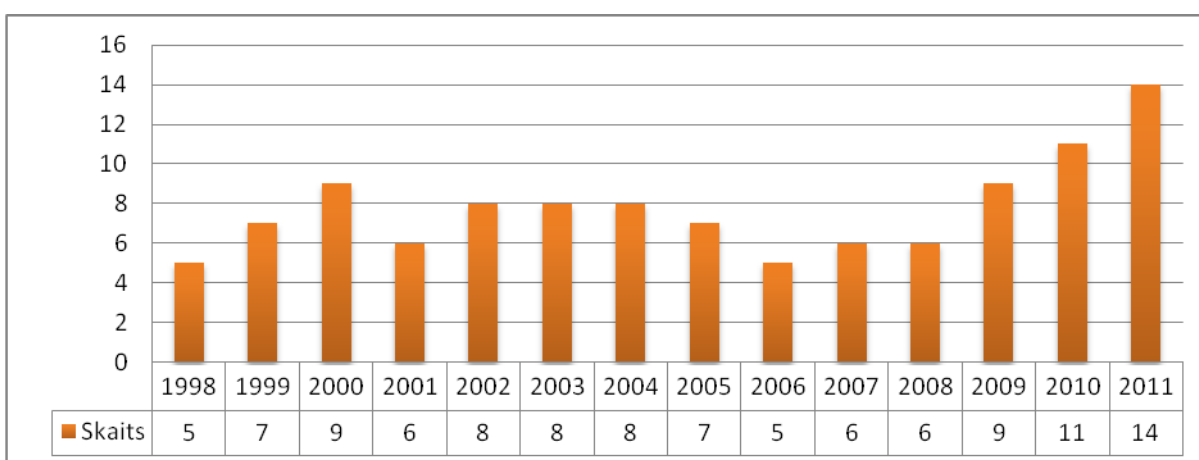
Dati, kuri ir attēloti 3.2. tabulā (*skatīt 2. Pielikumu*) ļauj salīdzināt ieguldīto investīciju lielumu 1998.-2011. gados Latgales reģionā, Rēzeknes reģionā (Rēzeknes pilsēta kopā ar rajonu), Rēzeknes pilsēta, Rēzeknes rajonā un RSEZ. Tabulā tiek salīdzināts RSEZ procentuālais ieguldījums Rēzeknes reģiona, ka arī Latgales reģionā. Vislielākais procentuālais ieguldījums no Rēzekne reģiona bija veikts 2006. gadā sasniedzot 38% no Rēzeknes ieguldītājam investīcijām un 5.1% no Latgales reģiona veiktām investīcijām un tas ir cieši saistīts ar RSEZ SIA „Verems” veiktām investīcijām ražošanas attīstība. Bet vislielākais RSEZ procentuālais ieguldījums no Latgales reģiona ieguldītājam investīcijām ir

⁸³ Ekonomikas ministrijas dati, [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.].

Pieejams: <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30110>

vērojams 2010. gadā, 5,37% un tas ir saistīts ar ko, kā kopš 2009.gada beigām ir izdevies piesaistīt vairākus jaunus uzņēmumus un radīt jaunas darbavietas. Kā piemērus var minēt RSEZ „RIGAMET”SIA un „New Fuel” RSEZ SIA, kuri ir uzbūvējuši jaunas rūpnīcas, uzsākuši ražošanu 2010. gadā un nodarbina vairāk kā 35 darbiniekus. 2011. gadā jaunu ražotni ir atvēris RSEZ„REDIUS” SIA, bet SIA „LEAX Rēzekne” RSEZ paplašinājis esošo ražotni, kopā izveidojot vairāk kā 50 jaunas darba vietas.

RSEZ komercsabiedrību skaits kopš 2006.gada ir palielinājies vairāk nekā divas reizes un 2011.gada sākumā sasniedza 14 komercsabiedrības, kurās ir 712 strādājošie. Kā redzam 2. attēlā, tad RSEZ komercsabiedrību skaits visstraujāk ir palielinājies 2008. – 2011.gadā.

3.2.att. RSEZ komercsabiedrību skaits 1998. – 2011. gadā

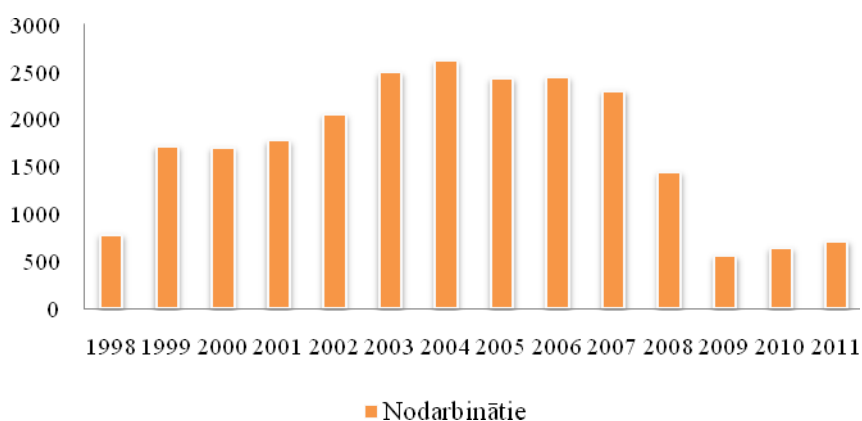
Avots: Autora veidots attēls atbilstoši PI „RSEZ pārvalde” nepublicētajiem materiāliem ⁸⁴

Nodarbināto skaits RSEZ komercsabiedrībās 2008. – 2009.gadā strauji samazinājās (sk. 3. attēlu), ko galvenokārt ietekmēja divi faktori. Pirmkārt, 2006. – 2007. gadā tika realizēti apjomīgi investīciju projekti moderno tehnoloģiju ieviešanai, kā rezultātā samazinājās roku darba izmantošana RSEZ komercsabiedrībās un tika samazināts nodarbināto skaits. Otrkārt, lielākā RSEZ komercsabiedrība „REBIR” RSEZ AS, paredzot iespējamās problēmas ar konkurētspējas samazināšanos un produkcijas pašizmaksas palielināšanos, 2007. g. uzsāka produkcijas ražošanu Ķīnā, kas no kopējā elektroinstrumentu ražošanas apjoma tajā laikā sastādīja 12%. Jau 2008. gadā Rēzeknes vadība paziņoja, ka pilnībā pārceļ ražošanu uz Ķīnu, saglabājot Latvijā tikai servisa apkalpošanu un mārketingu. Sākot ar

⁸⁴ Atbilstoši p/i „RSEZ pārvalde” datiem

2008. gadu uzņēmumā, strauji tika samazināts nodarbināto skaits (2007.gadā - 1336, 2008. gadā – 803, 2009. gadā – 114, 2010. gadā – 130, 2011. gadā – 120).

Rēzeknes pilsētā un Rēzeknes novadā privātajā sektorā strādājošo skaits pamatdarbavietā 2010.gadā ir 8,61 tūkst., RSEZ komercsabiedrībās - 641 strādājošie jeb 7,4 % no Rēzeknes pilsētas un novada rādītāja. Tajā pašā laikā 2010.gadā Rēzeknes pilsētā un Rēzeknes novadā darbojas 1000 komercsabiedrības, no tām 11 RSEZ komercsabiedrības jeb 1,1 %.

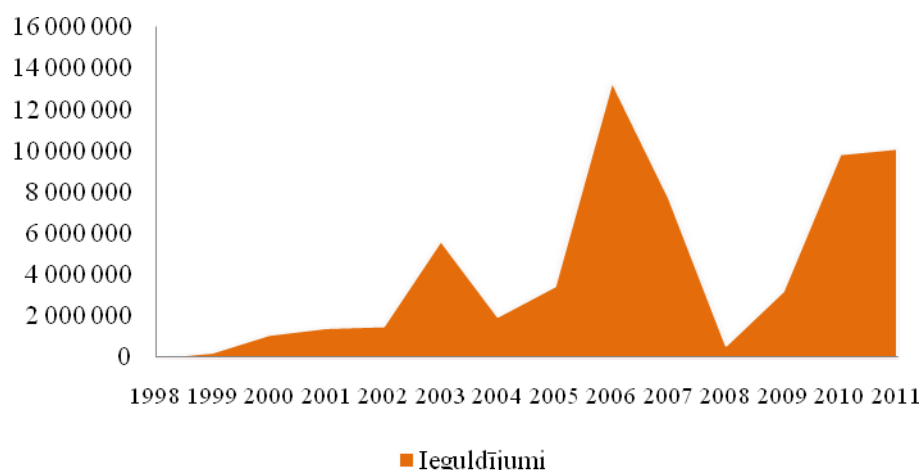
3.3.att. Nodarbināto skaits RSEZ komercsabiedrībās 1998.- 2011.gads

Avots: Autora veidots attēls atbilstoši PI „RSEZ pārvalde” nepublicētajiem materiāliem ⁸⁵

Ārvalstu tiešo investīciju apjoms uz 15.05.2013. Rēzeknē ir 4 101 724 lati, 76 % no tām ir veiktas tieši RSEZ uzņēmumos – „New Fuels” RSEZ SIA un „Rēzeknes dzirnavnieks” RSEZ AS.⁸⁶ RSEZ komercsabiedrībās ir veiktas gan ārvalstu tiešās investīcijas, gan rezidentu investīcijas - kopumā RSEZ komercsabiedrības kopš Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas izveides ir ieguldījušas vairāk nekā 60 milj. latu infrastruktūras un moderno tehnoloģiju attīstībā, tomēr sekmīgākie ir bijuši pēdējie 7 tās darbības gadi, kad ir ieguldīti 58,9 milj. latu jeb 6,9 milj. latu vidēji gadā. Savukārt pēc RSEZ juridiskā statusa maiņas jeb 2010. – 2011.gadā ir veikti 32,8 % no kopējām RSEZ komercsabiedrību investīcijām kopš 1998.gada (sk. 4.attēlu).

⁸⁵ Atbilstoši p/i „RSEZ pārvalde” datiem

⁸⁶ Lielākās ārvalstu tiešās investīcijas Rēzeknes uzņēmumos (2012). Lursoft. www.lursoft.lv, sk. 15.05.2013.

3.4.att. RSEZ komercsabiedrību ilgtermiņa ieguldījumi infrastruktūras un moderno tehnoloģiju attīstībā 1998. – 2011. gadā, latos

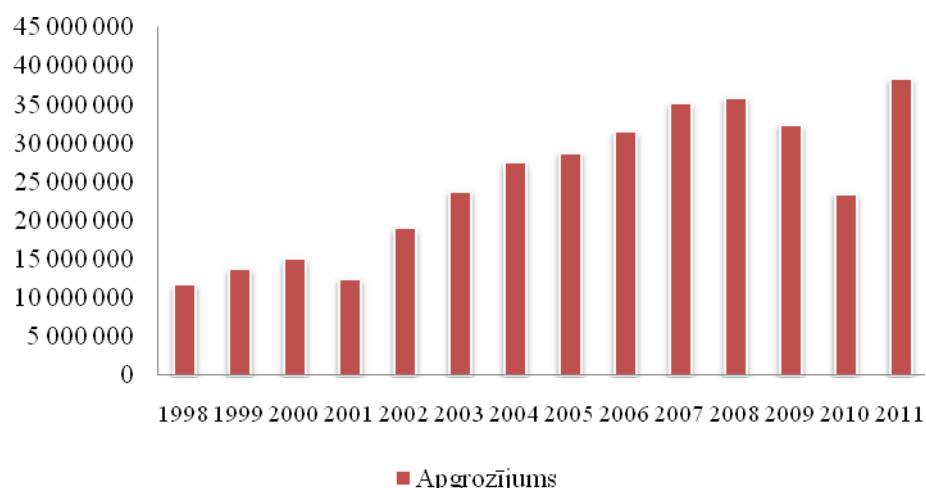
Avots: Autora veidots attēls atbilstoši PI „RSEZ pārvalde” npublicētajiem materiāliem⁸⁷

Atbilstoši LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem Rēzeknē nefinanšu investīciju apjoms 2010.gadā ir 17,1 milj. latu, RSEZ komercsabiedrības, kas darbojas Rēzeknes pilsētas administratīvajā teritorijā 2010.gadā ir veikušas investīcijas 9,4 milj. latu apjomā, jeb 54,9 % no visām nefinanšu investīcijām⁸⁸ Rēzeknē.

RSEZ komercsabiedrību apgrozījums ir stabili audzis kopš 1998.gada un 2011.gadā ir sasniedzis augstāko rādītāju visā RSEZ darbības laikā – 38,4 milj. latu, kas salīdzinot ar 2010.gadu pieauga par 14,9 milj. latu jeb 63,4 % (sk. 2.11. attēlu) un salīdzinot ar 2009.gadu pieauga par 5,9 milj. latu jeb 18,3 %.

⁸⁷ Atbilstoši p/i „RSEZ pārvalde” datiem

⁸⁸ Nefinanšu investīcijās ir ietverti ilgtermiņa nemateriālie ieguldījumi, dzīvojamās ēkas, citas būves un celtnes, ilggadīgie stādījumi, tehnoloģiskās mašīnas un iekārtas, pārējie pamatlīdzekļi un inventārs, kā arī pamatlīdzekļu izveidošana un nepabeigto būvobjektu un kapitālā remonta izmaksas, ko iegūst apsekojot visus valsts un pašvaldību uzņēmumus, iestādes, kur strādājošo skaits ir ≥ 50 , un komercsabiedrības, kurās nodarbināti vairāk par 30 strādājošiem un neto apgrozījums iepriekšējā gadā bijis virs 500 tūkst. Ls

3.5.att. RSEZ komercsabiedģrģbu apģrozģjums 1998. – 2011. gadģ, latos

Avots: Autora veidots attģls atbilstoģi PI „RSEZ pģrvalde” nublicģtajiem materiģliem ⁸⁹

RSEZ ir arģ starptautiski novģrtģts - RSEZ britu laikraksta "Financial Times" izdevuma "fDI Magazine" veiktajģ aptaujģ "Globģlģs ekonomiskģs zonas nģkotnģ 2010/ 11" par perspektģvģkajģm ekonomiskajģm zonģm pasaulģ ierindoģusies sestajģ vietģ izmaksu efektivitģtes kategorijģ.⁹⁰

Var secinģt, ka RSEZ komercsabiedģrģbu darbģbas rģdģtģji 2011.gadģ, salģdzinot ar 2010.gadu ir ievģrojami uzlaboģusies, arģ komercsabiedģrģbu skaits, kuras izmanto RSEZ nodokģu atviegloģumus ir palielinģjies.

Ekspertu viedokli

Lai gģtu vģl labģku priekģstatu cik ievģrojama ir Latvģjas SEZ ietekme uz reģioniem, autors veica 3 intervģjas ar ekspertiem – Sandra Eģmale PI „RSEZ pģrvalde” pģrvaldniece, Latvģjas Tirdzniecģbas un rģpniecģbas kameras Rģzeknes nodaģas vadģtģju un Rebir Rģzeknes SEZ AS jurģstu. Ekspertiem tika uzdoti 7 jautģjumi. Intervģjas jautģjumus var aplģkot darba 1. pielikumģ.

Ekspertiem atbildot uz jautģjumu: „Jģsuprģt kģda ietekme piemģt Latvģjas SEZ uz reģioniem” visi eksperti uzsvģra kģ pozitģvas, jo SEZ darbģba ir vģrsta uz Latvģjas reģionu

⁸⁹ Atbilstoģi p/i „RSEZ pģrvalde” datiem

⁹⁰ RSEZ ierindoģusies sestajģ vietģ pasaules perspektģvģko ekonomisko zonu desmitniekģ (2010). RSEZ mģjas lapa. www.rsez.lv, sk. 17.02.2012.

attīstību ekonomisko izaugsmi, piesaisti ražošanā, ĀTI, veicina ieguldījumus un jaunu darba vietu radīšanu un saglabāšanu. Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Rēzeknes nodaļas vadītājs uzsvēra to var viegli izrēķināt, fiksējot SEZ strādājošos darbiniekus, attiecinot viņu darba algas pret visiem ekonomiski aktīvajiem/strādājošajiem iedzīvotājiem konkrētajā pilsētā/reģionā un vispārīgi- ietekme, noteikti ir būtiska.

Ekspertiem atbildot uz jautājumu: „Kā Jūs domājat kas būtu jādara, lai Latvijas SEZ darbotos vēl efektīvāk” visi eksperti bija vienprātīgi ka tālāk jāvirza industriālās atbalsta sistēmas ideja, ieguldot valsts finansējumu SEZ teritoriju sakopšanā un labiekārtošanā (īpaši- degradētajās teritorijās), tā iespējami mazinot investoru ieguldījumus infrastruktūrā un radot pievilcīgāku investīciju vidi jaunas ražošanas uzsākšanai un attīstīts likumdošanu.

Jautājuma: „Kā Jūs domājat ar ko Latvijas SEZ ir pievilcīgas ārvalstu uzņēmējiem/pašmāju” viedokļi sāka atšķirties. Rebir juriste uzskata, kā nedz ārvalstu, nedz pašmāju investoriem SEZ uz šo brīdi nav tik pievilcīga, jo privilēģijas, kas tiek iegūtas darbojoties SEZ ir nelielas salīdzinājumā ar beznodokļu zonām. Bet pārējie eksperti uzskata, ka priekš pašmāju uzņēmējiem tās ir pievilcīgas ar Legālo nodokļu menedžmentu tiem uzņēmējiem, kas gatavi būtiskām investīcijām un nodokļu atlaidēm. Runājot par ārvalstu uzņēmējiem, eksperti pauda viedokli, ka tas īpaši varētu būt izdevīgi NVS valstu ražotājiem, veicot preču pārstrādi (mainot preču kodu apstrādes rezultātā), kad galaprodukts jau ir ražots ES. Abos SEZ ir izdevīgs izvietojums preču tālākai loģistikai. SEZ teritorijā ir iespējas izmantot arī brīvās zonas priekšrocības, konkurētspējīgai ražošanai

Jautājuma: „Pēc Jūsu domām vai valdība pietiekami attīsta SEZ” lielāka ekspertu daļa uzskata, ka Valdība maz pievērš uzmanības SEZ attīstībai jo ES nav īpaši atbalstāms speciālo zonu statuss un veiksmīgas sadarbības starp SEZ un valdības pārstāvjiem rezultātā SEZ darbības laiks ir pagarināts, kas jau ir uzskatāms par būtisku ieguvumu.

Jautājuma par to vai Latvijas SEZ infrastruktūra atbilst uzņēmēju prasībām eksperti bija vienoti savās domās uzsverot uz to kā nē, SEZ trūkst attīstības infrastruktūrā, kas būtu piemērota komercdarbības veikšanai īpaši ražošanai. Un Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Rēzeknes nodaļas vadītājs uzsvēra to dažādo īpašumtiesību ietekmes rezultātā ir būtiska atšķirība starp Liepājas un Rēzeknes SEZ izveidoto infrastruktūru- Rēzeknē to, praktiski, ir attīstījuši RSEZ uzņēmumi, Liepājā- valsts un pašvaldība sadarbībā ar uzņēmējiem.

Atbildot uz jautājumu par to vai būtu iespējams nākotnē attīstīt Latvijas SEZ kā spēcīgu centru Baltijas valstu reģionā. Eksperti piekrita idejai piebilstot, ka tas atkarīgs no valdības politikas un ekonomiskajām prioritātēm un SEZ ir sava būtiska loma Liepājas un Rēzeknes tautsaimniecībā, kas tikai pieaugs, vienlaikus jāatzīst, ka savas nišas ieņēmumi arī citi biznesa atbalsta instrumenti (biznesa inkubatori, reģionālās augstskolas, uzņēmējdarbību atbalstošās institūcijas- Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Latgales uzņēmējdarbības atbalsta centrs, utt.).

Apkopojot pētījuma rezultātus, datus, ekspertu viedoklis, autors secina, ka autora darba sākumā izvirzītā hipotēze apstiprinās daļēji. SEZ radīšana Latvijā un to tālākā attīstīšana, ir tiešs ietekmes veicinošs uz reģioniem veids, kurš var nest ekonomisko labklājību reģioniem. Bet joprojām ir ļoti daudz ne atrisinātu problēmu kuri neļauj SES strādāt pilnā jaudā un tieši uz to pievērš savu uzmanību eksperti. Pozitīvi ir ar tās, ka eksperti saprot gan vājās, gan spēcīgas puses un galu galā spēs atrast risinājumu efektīvākai SEZ darbībai. Veiktā analīze ļauj secināt, ka RSEZ komercsabiedrības dod nozīmīgu ieguldījumu Rēzeknes pilsētas un Rēzeknes novada ekonomiskajā attīstībā, jo 1,1 % abu pašvaldību teritorijā darbojošās RSEZ komercsabiedrības rada 7,4 % darbavieta, bet 76 % no visām ārvalstu tiešajām investīcijām Rēzeknes uzņēmumos ir veiktas RSEZ komercsabiedrībās Rēzeknes pilsētas teritorijā.

. Pēc piesaistīto investīciju daudzumu, RSEZ piesaistītas investīcijas no kopēja Latgales reģiona piesaistītam investīcijām, ne pārsniedz 5 % kas, protams, ir diezgan liela summa, bet tomēr reģionam pārāk ne ietekmējoši. Taču ja skatīties no Rēzekne reģiona skatu punkta, tad aina kļūst savādāka un tie ir jau 22% kas ir ļoti ievērojama daļa. Nevar apstiprināt pieņemto hipotēzi, ka Latvijas Speciālās ekonomiskās zonas ir reģionu attīstību veicinošais instruments, jo RSEZ darbības rādītāji investīciju un radīto darba vietu jomā ir pārāk mazi, lai ietekmētu Latgales reģiona kopējos rādītājus, bet tiem ir vērojama regulāra pacelšanas,

Secinājumi

1. Izpētot Brīvo ekonomisko zonu teorētiskos materiālus autors nonāca pie secinājuma, ka eksistē ļoti daudz BEZ veidu ar dažādām darbības sfērām.
2. Brīvās ekonomiskās zonas ir viens no instrumentiem, ko pielieto valstis, lai veicinātu reģionālo attīstību un starptautisko tirdzniecību.
3. Nav universālās pieejas vai BEZ formas izveides, kura vienā mirklī atrisinātu visas reģionālās problēmas, BEZ izveide ir vesels stratēģiskais rīcību komplekss ar skaidri zināmiem mērķiem un darbībām.
4. Guvumi no BEZ izveides: iespēja lielākos apjomos piesaistīt ĀTI, eksporta pieaugums, darba vietu izveide, valsts pozitīvā tēla izveide.
5. BEZ ir teritorija ar īpašo atvieglojumu režīmu, bet tomēr tā ir valsts daļa, kur ir cītīgi jāseko līdzi likumu izpildei.
6. Lai BEZ darbotos veiksmīgi ir jāveic dažādu stratēģisko pasākumu kopums
 - Zonas darbospējīgas administrācijas izveidē
 - Administratīvo procedūru vienkāršošana
 - Pievilcīgo atvieglojumu realizācija
 - Radīta infrastruktūra atbilstoši investoru prasībām
7. Latvijas BEZ darbība veicina pilsētu un reģionu ekonomisko radītāju uzlabošanos
 - Grozījumi “Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likumā”, kas nosaka speciālās ekonomiskās zonas darbības termiņa pagarinājumu līdz 2035. gada beigām, tika pieņemti un izsludināti ne tikai priekš RSEZ, bet arī priekš LSEZ, kas nozīme, ka zonu darbība ir aktuāla un tās darbojas ar panākumiem
 - 2011.gadā Liepājas SEZ pārvalde noslēgusi piecus ilgtermiņa nomas līgumus, kas paredz lauksaimniecības produkcijas noliktavas un loģistikas centra būvniecību, zivju pieņemšanas un pirmapstrādes kompleksa izveidi, noliktavas būvniecību un BIO kurināmā ražotni un noliktavu.
 - Kopumā RSEZ komercsabiedrībās 2011. gadā nodarbināti 712 strādājošie, turklāt strādājošo skaits gada laikā palielinājies par 10 procentiem un jaunas darbavietas izveidotas uzņēmumos RSEZ SIA „LEAX Rēzekne”, RSEZ SIA „NewFuels” u.c.
 - RSEZ komercsabiedrību skaits kopš 2006.gada ir palielinājies vairāk nekā divas reizes un 2011.gada sākumā sasniedza 14 komercsabiedrības.

- RSEZ komercsabiedrības dod nozīmīgu ieguldījumu Rēzeknes pilsētas un Rēzeknes novada ekonomiskajā attīstībā, jo 1,1 % abu pašvaldību teritorijā darbojošās RSEZ komercsabiedrības rada 7,4 % darbavieta, bet 76 % no visām ārvalstu tiešajām investīcijām Rēzeknes uzņēmumos ir veiktas RSEZ komercsabiedrībās Rēzeknes pilsētas teritorijā.
- Rīgas brīvostas BZ režīmā licencētās uzņēmēj sabiedrības 2011.gadā pamatlīdzekļos kopā investējušas 18,37 milj. latu. Lielāko daļu ieguldījumu veidoja investīcijas pamatlīdzekļu grupās: nepabeigtā celtniecība, ēkas un būves, kā arī iekārtas un mašīnas. Saskaņā ar Rīgas brīvostas uzņēmumu aptauju par plānotajiem ieguldījumiem 2012.gadā, BZ uzņēmumi 2012.gadā paredzējuši investēt 42,57 milj. latu.
- Ventpils brīvostas darbības rezultātā kopš 2002.gada, kad Ventpils ražojošajā sektorā strādāja 1185 darbinieki, darbavieta skaits šajā jomā ir divkāršojies, 2012.gadā piedāvājot vairāk nekā 2000 darbavieta. 2011.gadā Ventpils brīvostā tika nodarbināti 2466 darbinieki
- No visa augstāk minēta autors veic secinājumus, ka Latvijas BEZ tomēr pozitīvi ietekmē reģionus

Ņemot vērā augstāk atzīmētos secinājumus, autors izvirza sekojošus priekšlikumus:

- Ir jāīsteno likumu reformu, kura dotu BEZ administrācijai lielākas iespējas sadarboties ar pilsētu administrāciju
- Ir jāizstrādā plāns kā ar BEZ palīdzību un valsts atbalstu īstenotu ilglaicīgu ražošanu izveidi BEZ
- Veidotu ciešākus kontaktus ar uzņēmējiem, palielinot atlaides tiem uzņēmējiem, kuri strādā jau ilgu laiku un ir godīgi nodokļu maksātāji
- Popularizēt Latvijas BEZ kā drošu investīciju vidi
- Uzsākt darbību, kura tiek vērsta uz spēcīgu BEZ izveidi reģionā
- Palielināt valdības atbalstu BEZ, vairāku investoru piesaistei
- Pilnveidot BEZ likumdošanu, lai tā būtu vairāk tendēta uz atvieglotu darbības uzsākšanu ārvalstu investoriem.
- Izvērtēt iespēju radīt eksporta ražošanas zonu vietējiem uzņēmējiem

Izmantotā literatūra un avoti

1. **Ивченко, В. В.** *Свободные экономические зоны в зарубежных странах и России.* Москва: ИНФРА-М, 2003. – с. 85
2. **Зименков, Р. И.** *Свободные экономические зоны.* Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – с. 224
3. **Комаров, В.В.** *Зоны свободной торговли.* Москва: Финансы и статистика, 2004. – с 85
4. **Авдокушин Е. Ф.** *Международные экономические отношения.* 4-е изд. Москва: ИВЦ "Маркетинг", 1999 – с. 264
5. **Павук О.** *Свободные экономические зоны в мире и Балтии.* Рига: SIA JUMI, 2003. с. 7

Zinātnisko žurnālu raksti

1. **Raņķevica V.** *Brīvās ekonomiskās zonas Latvijā un to reģionālā ietekme.* Promocijas darbs ekonomikas doktora (Dr.oec.) zinātniskā grāda iegūšanai. Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Ekonomikas fakultāte, Jelgava, 2006. 19. lpp.
2. *Annual Report of the Foreign Trade Zones Board to the Congress of the United States.* Foreign Trade Zones Board, 2004.
3. **Baraga H.C.** *Prospects for Free Zones Under FTAA .* Paper presented at the Integration in the Americas Conference, Latin American and Iberian Institute, University of New Mexico, 02 April 2006.
4. *Export Processing Zones. Policy and Research Series No. 20.* World Bank. Washington: World Bank, 1992. p.24
5. *Export Processing Zones in Developing Countries.* United Nations Industrial Development Organization. Export UNIDO Working Paper on Structural Changes No. 19. New York: UNIDO, 1980. p. 6.
6. *Export Processing Free Zones in Developing Countries: Implications for Trade and Industrialization Policies.* United Nations Conference on Trade and Development. New York: UNCTAD, 1985. p. 10.
7. *Export Processing Zones.* World Bank. Policy and Research Series No. 20. Washington: World Bank, 1992. p.7.

8. *Economic and Social Effects of Multinational Enterprises in Export Processing Zones*. International Labor Organization and United Nations Centre on Transnational Corporations. Geneva: International Labor Organization, 1988. p. 4.
9. *Export Processing Zones*. International Labor Organization, 2006.
10. **Granados J.** *Export Processing Zones in Latin America and the Caribbean: Their Challenges in a Globalized World*. *Integration and Trade* 9 (23) (2005): p. 71–102
11. **Guangwen M.** *UNCTC The Challenge Of Free Economic Zones in Central and Eastern Europe: International Perspectives*. United Nations, New York, 1991, p. 14-16,
12. **Jenkins M., Esquivel G., Larran F.** *Export Processing Zones in Central America*. Development Discussion Paper No. 646, Central America Project Series. Cambridge: Harvard Institute for International Development, 1998. p. 2.
13. London: Arnold, 2003. p. 47.
14. **Knox P.L., Marston S.A., Nash A.E.** *Human Geography: Places and Regions in Global Context*. Toronto: Pearson Prentice Hall, 2004. p. 555.
15. **Knox P.L., Agnew J., McCarthy L.** *The Geography of the World Economy*. 4th ed.
16. **Madani D.** *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones*. Working Paper No. 2238. Geneva: World Bank, 1999. p. 5.
17. **McGilvray A.J.** *Enhancing the Foreign Trade Zones Program for Small and Medium Sized Manufacturers*. Washington: United States Foreign Trade Zones Board, 2004.
18. **Rhee Y.W., Katterbach K., White J.** *Free Trade Zones in Export Strategies*. Industry Series Paper No. 36. Washington: World Bank, 1990. p. 4.
19. *World Export Processing Zone Association*. Statutes of the WEPZA. Flagstaff: World Export Processing Zone Association, 1978.
20. **Sadni_Jallab M., Blaco de Armas E.** *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones in World Trade: The Case of Mexico*. In *Exchange Rates, Economic Integration and the International Economy*, eds. L. Toronto: APF Press, 2004. p. 271–292.
21. **Shigeru Suzuki.** *Technopolis: Science Parks in Japan*. *International Journal of Technology Management* 28 (2004), p. 582-601.
22. *Tax Incentives and Foreign Direct Investment: A Global Survey*. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). SIT Advisory Studies No. 16. Geneva: UNCTAD, 2000.
23. **Андреев В.** *О законодательной базе создания и функционирования СЭЗ в России*. *Внешняя торговля*. — 1995. — № 1 с. 11

24. **Московцев В. В.** *ОСОБЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЗОНЫ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА.*
ИнВестРегион № 4 / 2008

Elektroniskie Avoti

1. Valsts ieņēmumu dienesta oficiālā mājas lapa, [tiešsaiste]- [atsauce -14.05.2013].
Pieejams: <http://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=9&id=1016&hl=1>
2. PMLP.gov.lv mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams:
http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/dokuments/2012/ISPV_Pasvaldibas_iedzivotaju_skaits_pagasti.pdf
3. Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas oficiālā mājas lapa [tiešsaiste] – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams:
http://www.rsez.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=99
4. *Par 1973.gada 18.maija Kioto starptautisko konvenciju par muitas procedūru vienkāršošanu un harmonizēšanu* [tiešsaiste]. Tieslietu ministrijas tiesību aktu vortāls – [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50433>
5. *Speciālās ekonomiskās zonas un brīvostas*, [tiešsaiste]. Latvijas Republikas Saeimas mājaslapa –[skatīts 1.05.2013]. Pieejams:
http://www.saeima.lv/steno/alf_rad/11saeima/Specialas_ekon_zonas_un_brivostas.htm
6. *Par brīvostu un speciālo ekonomisko zonu darbību 2011.gadā un 2012.gada 1.pusgadā*, [tiešsaiste] . Ekonomikas ministrijas Informatīvais ziņojums [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams:
http://www.em.gov.lv/images/modules/items/EMZino_031212_SEZ_m%C4%81jas_lapai.doc
7. **Juris Baldunčiks.** *Tulkotāja viltusdraugu problēma: No vārdiem pie darbiem*, [tiešsaiste]. Valsts valodas mājaslapa, – [atsauce 02.05.2013.]. Pieejams:
<http://www.vvk.lv/index.php?sadala=238&id=852&PHPSESSID=f2f2...>
8. Skatīt ikgadējus BTZ pārvaldes atskaites kongresam. *Annual Report of the Foreign-Trade Zones Board to the Congress of the United States*, [tiešsaiste]. U.S. Foreign-Trade Zones Board - [atsauce 08.05.2013.]. Pieejams: <http://ia.ita.doc.gov/Ftzpage/annual-report.html>
9. *A Brief History of the U.S. Foreign Trade Zones Program*, [tiešsaiste]. Foreign Trade Zone Resource Center – [atsauce 02.05.2013.]. Pieejams: <http://www.foreign-trade-zone.com/history.htm>

10. *About Foreign_Trade Zones & Contact Info*, [tiešsaiste]. U.S. Customs and Border Protection – [atsauce 02.05.2013.]. Pieejams:
http://www.cbp.gov/xp/cgov/trade/cargo_security/cargo_control/ftz/about_ftz.xml
11. *Foreign-Trade Zone Definitions*, [tiešsaiste]. Foreign_Trade Zone Resource Center – [atsauce 02.05.2013.]. Pieejams: http://www.foreign-trade-zone.com/g_definitions.htm
12. *Foreign Trade Zone (FTZ) Basics*, [tiešsaiste]. Import Export Business Help Center. – [atsauce 02.05.2013.]. Pieejams: <http://www.importexporthelp.com/foreign-trade-zone.htm>
13. Institue for the future mājas lapa [tiešsaiste]– [atsauce10.05.2013.] Pieejams:
<http://www.iff.org/future-now/article-detail/science-cities-japans-technopolis-program/>

Pielikumi

1.pielikums

Bakalaura darbs „Brīvo Ekonomisko Zonu Ietekme uz Latvijas Reģioniem” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē Starptautisko ekonomisko attiecību katedrā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors:

Igors Sorokins

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: docente Dr.ekon. *Ilona Baumanė-Vītoļiņa*

___05.2013.

Recenzents: prof. Tālavš Jundzis

Darbs iesniegts Starptautisko ekonomisko attiecību katedrā ___05.2013.

Dekāna pilnvarotā persona: studiju metodiķe Skaidrīte Millere_____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

___06.2013. prot. Nr. ____.

Komisijas sekretārs: lekt.Egīls Fortiņš_____

Investīcijas, tūkst LVL

3.2 tabula

	Rēzekne pilsēta	Rēzeknes rajons	Rēzeknes reģionā kopā	RSEZ	Latgales reģions	RSEZ % no Rēzeknes reģ.	RSEZ % no Latgales reģiona
1998	9 158	4 417	13 575	638.7	114 7	4.7 %	0.55%
1999	12 463.8	4 584.8	17 084.6	251.4	114 3	1.5 %	0.21%
2000	8 162	6 462	14 624	1 112.6	127 0	7.6 %	0.88%
2001	6 344.8	5 922.1	12 266.9	1 441	138 7	11.7 %	1 %
2002	12 253.4	8 903.5	21 156.9	1 525.6	177 1	7.2 %	0.71%
2003	16 810.8	12 786.7	29 597.5	5 658.8	211 9	19.1 %	2,67%
2004	19 728.2	20 908.3	40 636.5	1 989.1	232 6	4.9 %	0.85%
2005	25 059.4	32 704.7	57 764.1	3 449.7	313 9	6 %	1.09%
2006	19 003	15 625	34 628	13 358.6	261 7	38%	5.1%
2007	29 418	21 718	51 136	7 719.1	288 2	15%	2.67%
2008	33 533	21 955	55 128	590	260 4	1 %	0.22%
2009	17 427	24 865	42 292	3 200	185 1	7.5%	1.72%
2010	17 108	27 656	44 764	9 850	184 2	22%	5.37%
2011	40 054	28 746	68 800	10 160	227 9	14.9%	4.45 %

Avots: autora veidota tabula pēc Lursoft, Centrālās statistikas pārvaldes un Ekonomikas ministrijas datiem.

Cienījamais respondent!

Sava bakalaura darba ietvaros Latvijas Universitātes starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas students pēta Brīvo Ekonomisko Zonu Ietekmi uz Latvijas Reģioniem

Intervija ir anonīma, un tās rezultāti tiks izmantoti tikai konkrētā bakalaura darba izstrādes procesā. Intervija neaizņems vairāk par 15 minūtēm.

Organizācija / uzņēmums	
Ieņemamais amats	

1. Jūsaprāt kāda ietekme piemīt Latvijas SEZ uz reģioniem
2. Kā Jūs domājat ko ir jāizdara lai Latvijas SEZ darbotos vēl efektīvāk
3. Kā Jūs domājat ar ko Latvijas SEZ ir pievilcīgas priekš ārvalstu uzņēmējiem \ pašmāju Uzņēmējiem

Ārvalstu uzņēmēji	
Pašmāju uzņēmēji	

4. Pēc Jūsu domām vai valdība pietiekami daudz attīsta SEZ
5. Kā Jūs domājat vai Latvijas SEZ infrastruktūra atbilst uzņēmēju prasībām?
6. Vai Jūsaprāt būtu iespējams nākotnē attīstīt Latvijas SEZ kā spēcīgu Baltijas reģiona attīstības centrus
7. Komentāri

Liels paldies par piedalīšanos intervijā. Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs.